

RIGLER DOROTTYA*

A LEGFONTOSABB LATIN-AMERIKAI REGIONÁLIS INTEGRÁCIÓS CSOPORTOK ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ KAPCSOLATAI

1. BEVEZETÉS

A Latin-Amerika elnevezés mögött olyan országok csoportja húzódik, melyek történelmében, hagyományaiban, társadalmi-politikai berendezkedésében és gazdaságának működésében számtalan közös vonás fedezhető fel. Mégis hiba lenne ezen országokat teljesen egy kalap alá venni, mivel a kétségtelen hasonlóságok mellett óriási különbségek is mutatkoznak közöttük, mind kiterjedésüket és természeti kincseiket, mind gazdasági fejlettségüket, demokratikus rendszerük szilárdságát és a világ más régióival fenntartott kapcsolataikat illetően.

Latin-Amerika és a karibi országok heterogenitásának megfelelően az Európai Unió a térség valamennyi regionális integrációs csoportjával eltérő tartalmú és mélységű kapcsolatokat épített ki és tart fenn. A latin-amerikai térség világgazdasági folyamatokba való megfelelő bekapcsolódása és az Európai Unióval való kapcsolatai nem csak hatalmas kiterjedése, piaca, valamint a világban betöltött némileg bizonytalan szerepe miatt lényeges, hanem azért is, mert Magyarország uniós csatlakozásával hazánk is az Európai Unió Latin-Amerikával fenntartott kapcsolatainak, s az ezekkel járó előnyöknek részesévé vált, ugyanakkor vállalnia kell a csatlakozás következtében Latin-Amerikával szemben felmerülő kötelezettségeit is.

---

* A szerző a BGF KKKF 2003/2004. tanévben EU-kapcsolatok szakirányon végzett hallgatója. Jelen tanulmány szakdolgozatának rövidített változata. Szakdolgozati konzulense Ferkelt Balázs főiskolai adjunktus, külső konzulense Balla László, a Külügyminisztérium Külgazdasági Szabályzók és Statisztikai Főosztályának vezető főtanácsosa.

2. LATIN-AMERIKA

Latin-Amerika közel 20 M km²-es területe az Egyesült Államokat Mexikótól elválasztó Rio Grande folyótól a Tűzföldig húzódik. A latin-amerikai és karibi térség domborzata és éghajlata igen változatos. Természeti erőforrásokban, különösen bányakincsekben és energiahordozókban rendkívül gazdag. Kiemelkedő továbbá környezeti gazdagsága, különösen az Amazonas-menti esőerdőknek köszönhetően. Latin-Amerikában található a világ összes erdőségének 23%-a és a trópusi esőerdők 46%-a. Ugyanakkor az erdőirtás gyors ütemben zajlik. 1980 és 1990 között kb. 645 000 km²-nyi erdőt irtottak ki.¹ Latin-Amerikában nem jellemző a természeti erőforrásokkal való okos gazdálkodás és azok hatékony felhasználása. Az erőforrások jövőbeli szempontokat figyelmen kívül hagyó kiaknázása kérdésessé teszi a hosszú távú, fenntartható fejlődést.

Latin-Amerikában, főleg az Andok vidékén, illetve Közép-Amerikában fekvő országokban jellemzőek a természeti katasztrófák. A térségben az energiafogyasztás GDP-hez viszonyított aránya növekvő tendenciát mutat, ami a fejlett országokra nem jellemző. Az egy főre jutó széndioxid-kibocsátás 2,6 t, míg az OECD országokban 1,9 t. Az energiafelhasználás alacsony hatékonysága azt is eredményezi, hogy tovább nő a térség azon országainak fizetési mérleghiánya, melyek nem olajtermelők.

Latin-Amerikában körülbelül 513 M ember él, és a változatos domborzati és éghajlati viszonyokhoz hasonlóan a lakosság összetétele is nagyon vegyes. Az európai bevándorlók leszármazottain kívül jellemző az indián és a fekete lakosok nagy száma, de ázsiaiak is élnek a térségben. A lakosság heterogenitása természetesen sokféle vallás gyakorlásához vezet. A legnagyobb a római katolikusok és a protestánsok aránya. A lakosok túlnyomó többsége spanyol anyanyelvű. Brazíliában a portugál, a Karib-tengeri országok többségében pedig az angol a hivatalos nyelv.

Több évtizedes belpolitikai instabilitás és szubregionális konfliktusok után 1988 és 1991 között Latin-Amerikában Kuba kivételével valamennyi országban sor került politikai választásokra, és megkezdődött a békefolyamat. Ennek ellenére a térségben ma is gyakoriak a katonai hatalomátvételek, államcsínyek.²

A térség az 1980-as évek stagnálása után az 1990-es években elindult a gazdasági fejlődés útján. Gazdasági reformok kezdődtek, felgyorsult a privatizáció és a világ-gazdasági nyitás. A mexikói válság azonban másfél-két éves gazdasági visszaesést idézett elő. A válság lecsengésével folytatódottak a gazdasági reformok, és erősödtek a regionális kapcsolatok. Az 1998-as ázsiai válság miatt azonban váratlanul beszűkültek a régió exportlehetőségei, ráadásul a latin-amerikai kivitel nagy részét az ásványkincsek és a mezőgazdasági cikkek teszik ki, s ezek árának csökkenése különösen érzékenyen érintette a térséget. A válság következtében felszínre kerültek a latin-amerikai országok strukturális problémái. A befektetők Latin-Amerikába vetett bizalma megingott, ami nehezítette a külföldi forrásokhoz való hozzájutást. Brazília 1999-ben feladta túlértékelt valutája, a real árfolyamának védelmét, s ezután Chile, Kolumbia és Ecuador is kénytelen volt leértékelni saját valutáját.

---

¹ Latin America Regional Strategy Document – 2002-2006 Programming; Európai Bizottság, 2002. április; a letöltés helye: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

² Buzás Sándor: Latin-Amerika az új évezred küszöbén; In: Magyar Tudomány 47. évfolyam, 2002/7. szám; p. 863-869.

A valutaleértékelések következtében nőni kezdett a térség exportcikkei iránti világszerte kereslet. Emellett Brazília hamar sikerült kilábalnia a válságból, és az Egyesült Államok gyors gazdasági növekedése is jó hatással volt a latin-amerikai országok gazdaságára. Latin-Amerika összesített GDP-je 2003-ban 1.498 Mrd EUR-ra rúgott, egy főre jutó GDP-je 2.919 EUR-t tett ki. Ez a GDP 1,8%-os, illetve az egy főre jutó GDP 0,4%-os növekedését jelentette. A Világbank adatai és a következő évekre vonatkozó becslései alapján ez a pozitív tendencia felerősödhet. Az infláció az 1991 és 2000 között tapasztalt 12%-hoz képest a legutóbbi években csökkenő tendenciát mutatott. 2003-ban 4,1%-ot tett ki, s a becslések szerint a csökkenés – bár lassabb ütemben – a következő években is folytatódik. A térségben a munkanélküliség jelenleg is 8-9% között mozog. Az államháztartás GDP-hez viszonyított hiánya évről évre eltérő értékeket mutat. 2003-ban 2% körül alakult. A folyó fizetési mérleg GDP-hez viszonyított hiánya is változó. 2003-ban 0,5%-ra csökkent, 2004-től azonban a Világbank előrejelzései ismét a hiány növekedését mutatják.¹

1. táblázat
Latin-Amerika legfontosabb gazdasági mutatóinak
eddiggi és várható jövőbeli alakulása²

Gazdasági mutatók (%)	1991-2000	2001	2002	2003	2004	2005
GDP növekedése	3,4	0,3	-0,8	1,8	3,7	3,8
Egy főre jutó GDP növekedése	1,7	-1,2	-2,3	0,4	2,3	2,5
Infláció	12,0	5,5	4,7	4,1	4,0	4,0
Államháztartási mérleg/GDP	-3,0	-1,8	-2,9	-2,0	-1,0	-0,6
Folyó fizetési mérleg/GDP	-2,7	-2,7	-0,8	-0,5	-0,7	-1,0

A nemzeti jövedelem nagysága egyébként igen nagy eltéréseket mutat az egyes országok között, illetve azokon belül is. A világ összes régiója közül itt a legegénylőtlenebb a GDP egyes társadalmi rétegek közötti eloszlása. Míg a világ fejlett országaiban a népesség 50-60%-a tartozik a középosztályhoz, Latin-Amerikában ez az arány mindössze 20%-os. A világon a legnagyobb jövedelmi különbségek Brazíliában és Guatemalában tapasztalhatók. Ezen országokban a társadalom felső 10%-a rendelkezik a jövedelmek 90%-ával, alsó 90%-a pedig csupán a jövedelmek 10%-ával.³ A régióban összesen kb. 200 millió ember él a szegénységi küszöb alatt, átlagosan napi 2 dollárból. Folyamatos a középosztályhoz tartozók leszakadása, magas a munkanélküliség, és nem működik kielégítően sem az oktatás, sem az egészségügy. Minden öt lakosból egy nem részesül egészségügyi ellátásban. Az egészségügyi problémák, például az AIDS, elsősorban az indián és az afrikai eredetű lakosságot, közülük is főleg a nőket és a fiatalokat érintik, csakúgy, mint a szegénység és a marginalizálódás. A fejlődő világ országai közül a latin-amerikai országokban a legnagyobb a városi lakosság létszáma. A városi lakosság

¹ <http://www.worldbank.org/prospects/gep2004/index.htm>

² Forrás: Világbank 2004.

³ Buzás Sándor: Latin-Amerika az új évezred küszöbén; In: Magyar Tudomány 47. évfolyam, 2002/7. szám; p. 863-869.

gyobb a városi lakosság létszáma. A városi lakosság folyamatos növekedése azonban együtt jár a városiakok életkörülményeinek romlásával. A kábítószerek terjedése és a bűnözés is a szegény városiakok körében a legjellemzőbb.

Latin-Amerika országai élen jártak a kereskedelmi akadályok lebontásának tekintetében, bár a kereskedelmi liberalizáció a latin-amerikai térségben is a nem vámjellegű akadályok előtérbe kerüléséhez és a dömpingeljárások számának szaporodásához vezetett. A szolgáltatások liberalizálásának mértéke ugyan elmarad a világ legmagasabb jövedelmű országaihoz képest, de a fejlődő országok közül messze a legnagyobb. Az áruk és szolgáltatások kereskedelme az 1980-as években a latin-amerikai GDP 25%-át, az 1990-es években 30%-át, 2000-ben pedig 35%-át tette ki.¹

Latin-Amerika külkereskedelmének termékszerkezete fejletlen régióra utal, mivel összesített exportjának kb. 25%-át a bányászott nyersanyagok, ásványkincsek teszik ki, 18%-át pedig a mezőgazdasági cikkek képviselik. Az 1980-as 62,3 Mrd euró értékű kivitel 2001-re 386,1 Mrd euróra nőtt, de 2003-ban visszaesett 335,5 Mrd euróra. Az összes export kb. 61,3%-a irányul az észak-amerikai országokba, 15,4%-a Latin-Amerikán belül marad, az Európai Unió és az EFTA összesen 12,6%-kal részesül belőle, Ázsiába pedig mintegy 6,7%-a irányul. A kivitel 2001-ben a GDP 18,8%-át tette ki. 2003-ban 9,2%-os növekedés volt tapasztalható. Latin-Amerika importjában jóval alacsonyabb a mezőgazdasági cikkek és ásványkincsek aránya, magasabb viszont a különböző gépeké, valamint az ipari késztermékeké. A térség importjában kisebb az Egyesült Államok és Kanada aránya, Nyugat-Európa és Ázsia viszont nagyobb mértékben járul hozzá az összes importhoz. Az összes latin-amerikai import az 1980-as 65,5 Mrd euróról 2001-re 417,6 Mrd euróra nőtt, 2003-ban pedig 313,6 Mrd eurót tett ki.

Latin-Amerika világgal folytatott kereskedelmének mérlege 1999-ben 32,9 Mrd eurós passzívumot mutatott, ami 2001-re 31,5 Mrd euróra csökkent. 2003-ban viszont a térségnek 21,9 Mrd eurós többletet sikerült elérnie a külkereskedelemben. Latin-Amerika teljes külkereskedelmének majdnem felét Mexikó bonyolítja. Az ország rendkívül szoros kereskedelmi kapcsolatokat tart fenn a NAFTA másik két tagjával: az Egyesült Államokkal és Kanadával. A térség további legfontosabb exportőrei és importőrei Brazília, Argentína, Chile és Venezuela.

Latin-Amerika számára a tőkebefektetés szempontjából az 1996 és 1999 közötti időszak volt a legsikeresebb, mivel nem egy latin-amerikai országban ekkor zajlottak le a privatizációs programok, előbb az ipari, majd a szolgáltató szektorban. Ebben az időszakban a Latin-Amerikába áramlott közvetlen működő tőke mennyisége 31,179 Mrd USD-ról 73,915 Mrd USD-ra nőtt. Ezen belül 13,289 Mrd USD-ról 42,266 Mrd USD-ra emelkedett az Európai Unió tagországaiból érkező befektetések összege. A nyugat-európai befektetők a közszféra, a bankrendszer, a telekommunikáció, a légi közlekedés és az energiaszektor iránt tanúsították a legnagyobb érdeklődést.² 2000-ben a tőkebefektetések volumene 22%-kal csökkent. 2001-ben nagyjából 69 Mrd USD értékű közvetlen működő tőke befektetésére került sor a latin-amerikai, illetve a karibi térségben. 2002-ben ez az érték 42 Mrd USD-ra csökkent. A legjelentősebb csökkenés a Mercosur országokban következett be, míg az andesi régiót kevésbé érintette a

¹ <http://www.worldbank.org/prospects/gep2004/index.htm>

² Latin America Regional Strategy Document – 2002-2006 Programming; Európai Bizottság, 2002. április; a letöltés helye: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

visszaesés. A romló tendenciát elsősorban a gazdasági növekedés lassulása, a privatizációs folyamat vége és a politikai instabilitás okozza. Pedig a térség országai természeti erőforrásaiknak köszönhetően elméletileg kedvező befektetési terepet kínálnak a transznacionális vállalatok számára. A latin-amerikai és a karibi országoknak vonzóbb befektetői környezetet kell kialakítaniuk ahhoz, hogy eredményesebbé váljanak a külföldi működő tőkéért folyó versenyben. A befektetések volumenén kívül az is számít, hogy azok miként illeszkednek a célország nemzeti fejlesztési céljaihoz.¹

2. táblázat
Latin-Amerika áruexportjának megoszlása
termékcsoportok szerint (Mrd USD és %)²

	Érték	Részeseedés Latin-Amerika exportjából		Részeseedés a világelexportból		Éves változás százalékban		
		1995	2002	1995	2002	2000	2001	2002
Összes áruexport	347,3	100,0	100,0	4,6	5,6	20	-3	0
Mezőgazdasági termékek	62,7	25,6	19,3	10,0	11,6	1	2	4
Élelmiszerek	55,1	21,9	17,0	11,2	12,7	0	3	4
Nyersanyagok	7,6	3,7	2,2	6,3	6,8	14	-3	0
Bányászati termékek	74,7	23,0	20,3	9,9	9,0	45	-11	-3
Ércek és egyéb ásványi anyagok	10,3	3,8	2,8	14,2	15,4	16	0	-2
Fűtőanyagok	54,0	14,4	14,8	9,0	8,4	58	-14	-2
Nem vastartalmú fémek	10,3	4,9	2,8	10,4	8,9	19	-9	-5
Feldolgozott termékek	207,8	49,2	59,5	3,0	4,4	19	-2	0
Vas és acél	7,2	3,8	2,5	5,8	6,2	16	-12	19
Vegyipari termékek	16,6	5,7	4,8	2,7	2,6	17	-2	1
Egyéb félig feldolgozott termékek	18,3	5,7	5,4	3,3	4,1	13	2	2
Gépek és szállítóeszközök	120,9	24,0	33,4	2,8	4,6	21	-1	-2
Autóipari termékek	39,3	8,5	10,7	4,3	6,1	19	3	-3
Irodai berendezések, telekommunikációs eszközök	39,1	5,5	10,3	2,1	4,3	25	2	-4
Egyéb gépi és szállítóberendezések	42,5	10,0	12,3	2,6	4,0	20	-6	0
Textilipari termékek	4	1,5	1,2	2,3	2,7	10	-13	1
Ruházati cikkek	20,1	3,6	6,0	5,3	10,4	15	-5	2
Egyéb fogyasztási cikkek	20,6	4,7	6,3	2,5	4,0	19	-1	3

¹ <http://www.worldbank.org/prospects/gep2004/index.htm>

² Forrás: WTO 2003.

3. táblázat
Latin-Amerika áruexportjának megoszlása régiók szerint (Mrd USD és %)¹

	Érték	Részesezés		Éves változás %-ban		
	2002	1995	2002	2000	2001	2002
Világ	350,3	100,0	100,0	20	-3	0
Latin-Amerikán belüli	54,1	20,5	15,4	21	-1	-10
Észak-Amerika	214,7	47,1	61,3	25	-6	2
Nyugat-Európa	44,2	17,3	12,6	7	-2	3
Európai Unió	41,0	16,2	11,7	6	-1	2
Ázsia	23,4	9,9	6,7	14	4	6
Japán	6,0	3,9	1,7	9	-14	-7
Kína	6,4	1,2	1,8	74	37	20
Egyéb ázsiai	11,0	4,8	3,2	4	5	8
Közel-Kelet	4,5	1,1	1,3	8	29	18
Afrika	4,3	1,3	1,2	2	28	19
Kelet- és Közép-Európa, balti államok, FÁK	3,4	0,9	1,0	-8	41	2
Más régiókkal összesen	294,6	77,7	84,1	20	-3	3

A latin-amerikai országok egyébként a regionális integrációt tökélező képességük növelésének egyik fontos eszközeként tartják számon. Az 1994-ben Miami-ban tartott első összamerikai csúcstalálkozón merült fel először egy egész Amerikára kiterjedő szabadkereskedelmi övezet, az FTAA (Free Trade Area of the Americas; spanyol nevén Área de Libre Comercio de las Américas - ALCA) létrehozásának terve. Az FTAA az egész észak- és dél-amerikai kontinensre kiterjedne, tehát 34 országot ölelne fel, melyek lakossága összesen kb. 800 M. Ez a térség adja a világ GDP-jének 40%-át. Az FTAA létrehozásáról folyó tárgyalások keretét az összamerikai csúcstalálkozók, illetve a leendő tagországok kereskedelmi ügyekért felelős minisztereinek találkozási adják. A tárgyalások 1998-ban, a Santiago de Chileben tartott csúcstalálkozón kezdődtek meg, és a további fordulókön döntés született arról, hogy a felek legkésőbb 2005. január 1-jéig befejezik a tárgyalásokat, és a világ legjelentősebb szabadkereskedelmi övezetének létrehozásáról szóló szerződés legkésőbb 2005 decemberében életbe lép.

Az FTAA létrehozása az Amerikán belüli kereskedelmi kapcsolatok megerősítését jelentené, és Észak-Amerika országai számára szabad bejutást eredményezne a latin-amerikai piacokra. Ez pedig komoly kihívás lenne a szegényebb latin-amerikai országok számára, melyek ugyanakkor a területükre érkező tőkebefektetések mennyiségének növekedését és exportlehetőségeik bővülését remélik a szabadkereskedelmi övezet létrejöttétől.

¹ Forrás: WTO 2003.

A latin-amerikai térség néhány országa – különösen a fejlettebbek – aktív résztvevői a különböző regionális intézményeknek és nemzetközi fórumoknak. A térségben a legfontosabb konzultációs politikai fórum az Amerikai Államok Szervezete (OAS), melyet 1948. április 30-án Bogotában alapított meg Dél- és Közép-Amerika 20 országa, valamint az Egyesült Államok. Később a karibi országok és Kanada is csatlakozott a szervezethez, melynek ma az amerikai kontinens mind a 35 országa a tagja. A résztvevők rendszeres párbeszédet folytatnak, számos területen koordinálják tevékenységüket, és együttműködnek a drogok ellen küzdő Amerika-közi bizottsággal (IDAC). A tagországok együttműködésének célja a demokrácia megszilárdítása, az emberi jogok betartatása, a béke és a biztonság előmozdítása, a kereskedelem ösztönzése, illetve a kábítószerek, a szegénység és a korrupció elleni küzdelem. Az Amerikai Államok Szervezete támogatja a térség országainak regionális integrációs törekvéseit, és együttműködik az ENSZ Latin-amerikai és Karibi Gazdasági Bizottságával (ECLAC, illetve spanyol nevén CEPAL), valamint az Amerika-közi Fejlesztési Bankkal (IADB, illetve spanyol nevén BID). Előbbi a térség fejlesztésére irányuló gazdasági, szociális és ökológiai együttműködési projektek megvalósításában vesz részt, utóbbi pedig a Világbank után a legnagyobb fejlesztési pénzügyi intézmény, amely Latin-Amerika, valamint a karibi országok számára a gazdasági, szociális és intézményi fejlesztést célzó projektekhez szükséges pénzeszközök nagy részét biztosítja. Az intézménynek 28 amerikai országon kívül 16 európai állam, valamint Izrael és Japán is a tagja.

Kétségtelen, hogy Latin-Amerika az utóbbi évtizedben nagy fejlődésen ment át, azonban ennek a fejlődésnek a fenntarthatósága erősen kérdéses. A gazdasági növekedés üteme változó, és a latin-amerikai országok többségének gazdasága rendkívül kiszolgáltatott a külső hatásoknak, például az Egyesült Államok és a nyugat-európai országok által támasztott keresletnek, illetve a latin-amerikai régió exportjának jelentős részét képviselő nyersanyagok világpiaci árának. Ráadásul számos országban ma is gyakorlatilag monokultúrás termelés folyik, s ezen országok gazdasága még sérülékenyebb. A régió számára nagy kihívást jelent a technológiai innováció is. További probléma, hogy a gazdasági növekedés nem vonja maga után a társadalmi egyenlőtlenségek mérséklődését, a szegénység csökkenését. A gazdaság növekedését lassítják az ismétlődő természeti csapások, melyeket általában az állam adóbevételeinek visszaesése és az állami kiadások kényszerű csökkentése követ. A természeti katasztrófák negatívan hatnak a termelőkapacitásra és a befektetésekre is. Ahhoz, hogy a térség országai felzárkózhassanak a világ fejlettebb régióihoz, még rengeteg feltételnek kell teljesülnie. Különösen a szociális infrastruktúra területén van szükség fejlődésre. Fontos feladat a latin-amerikai országok gazdaságának modernizálása, pénzügyi rendszerének stabilizálása és összehangolása. A romló fizetési mérleg és a költségvetési bevételek hiánya ugyanis nehezíti a sok esetben hatalmasra duzzadt államadósság kifizetését. Lényeges továbbá a természeti katasztrófákra való felkészülés magasabb szintje és az erőforrások takarékos és hatékony felhasználása.

3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS LATIN-AMERIKA

Az Európai Közösség megalakulása utáni kezdeti időkben Latin-Amerika nem állt a nyugat-európai országok érdeklődésének homlokterében, mivel a Közösség külkapcsolatai fejlődésének első szakaszában, vagyis az 1970-es évek közepéig inkább Dél-Európával és a Közel-Kelet országaival létesített és tartott fenn jelentős kapcsot.

latokat, illetve saját eredményeire, a vámunió létrehozására koncentrált. Latin-Amerikát az Egyesült Államok felségterületeként könyvelték el. A dél-amerikai országok közül Argentína volt az egyetlen, amellyel ebben az időszakban, 1971-ben a Közösség kétoldalú kereskedelmi megállapodást kötött. Az 1970-es évek közepétől azonban a Közösség figyelve már a világ számos régiójának országaival, köztük nem egy fejlődő országgal való kapcsolatainak fejlesztésére is kezdett kiterjedni. Brazíliával például 1974-ben, Mexikóval 1975-ben kötött kétoldalú kereskedelmi megállapodást, majd pedig kereskedelmi és gazdasági együttműködési egyezményeket. Azonban a Közösség törekvése minden térségben az volt, hogy egyes országok helyett egész országcsoportokkal jöjjön létre megállapodás. Latin-Amerika esetében ennek a célkitűzésnek a következményeként született együttműködési keretmegállapodás az Andesi Közösség országaival, illetve egyezmény a közép-amerikai földnyelv országaival, vagyis a Közép-amerikai Közös Piac résztvevőivel és Panamával. Spanyolország és Portugália csatlakozásával 1986-tól nagyobb hangsúlyt kapott az a térség, mely a gyarmati korban a két ország uralma alá tartozott.¹ Az Európai Unió a latin-amerikai térségben mára a legfontosabb segélyező és tőkebefektető lett, a kereskedelmet illetően pedig Latin-Amerika második legfontosabb partnerévé vált.

A két régió között eddig született együttműködési megállapodások alapvetően három pillérré épülnek: a gazdasági kooperációra, a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésére és az intézményes politikai párbeszédre. Az utóbbi két fő fórumon valósul meg. Az egyiket az Európai Unió, valamint Latin-Amerika és a Karib-térség államfőinek részvételével zajló csúcstalálkozók jelentik. Az első ilyenre 1999-ben került sor Rio de Janeiróban, a másodikra 2002-ben Madridban, a legutolsót pedig 2004 májusában a mexikói Guadalajarában tartották. Ezen a már kibővült Európai Unió 25 tagállama, valamint 33 latin-amerikai és karibi ország vett részt. Az Európai Unió Bizottsága hosszú ideje próbálta elérni, hogy a szociális kohézió kérdése nagyobb hangsúlyt kapjon az Unió és Latin-Amerika közötti kapcsolatokban, a két régió közös vállalásaiban. A mexikói csúcstalálkozót követően kiadott guadalajarai nyilatkozat a multilateralizmus és a regionális integráció fejlesztése mellett tehát a szociális kohézió erősítését tűzi ki elsődleges célként. A nyilatkozatban a felek abban is megegyeztek, hogy a következő államfői szintű csúcstalálkozóra 2006 májusában Bécsben kerül majd sor.

A másik fórumként az Unió és a Rio Csoport képviselőinek találkozási szolgálnak. A Rio Csoport 1986-ban jött létre hat alapító tag részvételével. Mára gyakorlatilag Latin-Amerika valamennyi országát felöleli, és a karibi országok is képviseltetik magukat találkozóin, melyek célja a térséget érintő politikai kérdésekről folyó konzultáció. Az Európai Unió és a Rio Csoport képviselőinek legutóbbi, tizenegyedik találkozásiját 2003 márciusában Athénban tartották.

Az utóbbi évtizedekben az Európai Unió és Latin-Amerika közötti kereskedelem dinamikusabban bővült. 1980 és 2000 között Latin-Amerika Európai Unióból származó importja 14,4 Mrd EUR-ról 54,5 Mrd EUR-ra nőtt, míg az oda irányuló kivitele 17,8 Mrd EUR-ról 48,8 Mrd EUR-ra emelkedett. 1990 és 2003 között az összes kereskedelem volumene több, mint kétszeresére nőtt. 2003-ban az Európai Unió

---

¹ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 188-199.

Latin-Amerikából származó összes importja 50 Mrd EUR-t, míg oda irányuló teljes exportja 44 Mrd EUR-t tett ki. Ez azt jelenti, hogy az előző évektől eltérően 2003-ban Latin-Amerika külkereskedelmi mérlege pozitív lett az Európai Unióval szemben. A többlet 6 Mrd EUR-t tett ki. Latin-Amerika importjából az Európai Unió 10%-kal, exportjából 9%-kal részesedik. Latin-Amerika részesedése az Unió importjában 5,7%, exportjában pedig 5,2%.

Az árukereskedelmet termékek szerinti bontásban vizsgálva látszik, hogy 2003-ban az Unió Latin-Amerikából származó importjából a legnagyobb részt: 21,5 Mrd EUR-t az agrárimport képviselte. Jelentősnek mondható még a gépek 4,9 Mrd EUR-s, az energiaipari termékek 3,6 Mrd EUR-s és a közlekedési eszközök 3,1 Mrd EUR-s importja. Vegyipari cikkeket 2,2 Mrd EUR, textilipari termékeket pedig 0,5 Mrd EUR értékben importált az Unió. A Közösség által Latin-Amerikába exportált termékek között a gépek, gépi berendezések 13,1 Mrd EUR-s exportja jelentette a legnagyobb tételt. A vegyipari termékek kivitele 8,6 Mrd EUR, a közlekedési eszközöké 8,3 Mrd EUR értékű volt. 2,4 Mrd EUR-t tett ki a mezőgazdasági cikkek, 0,97 Mrd EUR-t a textilipari termékek és mindössze 0,5 Mrd EUR-t az energiaipari termékek exportja.

Az Unió szolgáltatáskereskedelméből a latin-amerikai térség országai 3%-kal részesednek. 2000-ben az Unió latin-amerikai viszonylatú szolgáltatásexportja 9 Mrd EUR-t, importja pedig 7 Mrd EUR-t tett ki. 1996 és 2000 között az Európai Unió Latin-Amerikába irányuló közvetlen tőkebefektetései éves átlagban 58%-kal nőttek. Az Európai Unióból 2000-ben összesen közel 41 Mrd EUR értékű közvetlen működő tőke érkezett a latin-amerikai országokba. 2001-ben ez az érték 24 Mrd EUR-ra esett vissza, 2002-ben pedig csupán 9,8 Mrd EUR-t tett ki. 2002-ben egyébként az Unió latin-amerikai és karibi tőkeállománya mintegy 206 Mrd EUR-ra rúgott.

A kooperációs politika tartalmát Latin-Amerika vonatkozásában is főleg a Közösség által nyújtott, két- és többoldalú szerződésekben rögzített különböző kereskedelmi preferenciák, illetve az adott ország vagy országcsoport gazdaságfejlesztő programjaihoz történő hozzájárulások jelentik, melyeket azonban gyakran valamilyen politikai vagy biztonsági szükségesség ösztönöz. Tehát a Közösség egyrészt regionális szinten támogatja a Rio Csoport országait és a különböző dél-amerikai regionális integrációkat. A támogatott területek a politikai és gazdasági élet, a társadalmi stabilitás és a humanitárius kérdések. Másrészt létezik egy bilaterális támogatási szint. Ezen a szinten az Európai Unióból az egyes dél-amerikai országokba külön-külön érkeznek segélyek, melyek az adott ország szükségleteihez, illetve az Európai Uniónak az adott országgal kapcsolatos stratégiájához, célkitűzéseikhez igazodnak. Összességében elmondható, hogy a különböző segélyek és kölcsönök nyújtása tekintetében Latin-Amerika számára az Unió a világ összes régiója közül az első helyen áll.

Az Európai Unió számos horizontális együttműködési programot indított el, melyek a latin-amerikai régió összes országára kiterjednek. Ilyen program például az AL-INVEST, melynek célja európai cégek ösztönzése a latin-amerikai vállalatokba történő befektetésre, s ilyen módon a nemzetközi terepen tevékenykedő kis- és középvállalkozások támogatása. Az ALFA program a nyugat-európai és a latin-amerikai térség közötti együttműködést kívánja előmozdítani a felsőoktatás területén, az URB-AL célja pedig a két régió városai közötti kapcsolatok kiépítése és erősítése. Az ALURE az optimális és racionális energiafelhasználást segítő program, az @LIS az információs társadalom megteremtését és az információs technológiák elterjesztését

ösztönzi, az ATLAS pedig kereskedelmi és iparkamarák hálózatán keresztül a régiók közötti gazdasági együttműködés elmélyítését célozza. A 2002-ben elindított ALBAN program kiterjed a felsőfokú oktatás és szakképzés, valamint a posztgraduális képzés területén való együttműködésre Latin-Amerika leendő szakembereinek, döntéshozóinak és intézményeinek támogatása érdekében. Az OREAL programot az Európai Unió tagországai 2003-ban hagyták jóvá. A program a latin-amerikai és európai non-profit szervezetek hálózatának kialakítását célozza. A 2004-ben felállított EUROSociAL öt évre tervezett, 30 M EUR-s program, melynek segítségével az Európai Bizottság a latin-amerikai országok szociális kohéziójának megteremtéséhez, a társadalmi különbségek csökkentéséhez, az egészségügyi, az oktatási és a jogi rendszer fejlesztéséhez kíván hozzájárulni.¹

Az Európai Unió Bizottsága 1995-ben az egész latin-amerikai térséggel foglalkozó dokumentumot adott ki, mely a két régió közötti kapcsolatok akkori helyzetét és jövőbeli kilátásait vizsgálta. 2002 áprilisában pedig regionális stratégiai dokumentumot fogadott el, mely az Unió 2002 és 2006 közötti időszakra vonatkozó, Latin-Amerikával kapcsolatos terveit, programjait, célkitűzéseit foglalja össze.² A dokumentum szerint Latin-Amerika az utóbbi évtizedben jelentős előrelépést tett az azt megelőző hosszú belpolitikai és gazdasági krízisből való kilábalásban. Ebben segítséget jelentett a regionális integrációs folyamat megindulása, majd felgyorsulása. Az Unió elismeri a latin-amerikai országok teljesítményét a demokrácia és a jogállamiság megteremtésében, valamint a fegyveres konfliktusok békés rendezésében. Ugyanakkor a térség sérülékeny maradt, és továbbra is veszélyt jelentenek a határviszályok, a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem és a korrupció. Az utóbbi években a latin-amerikai országok piacának liberalizálása, a privatizáció, a regionális integrációs kapcsolatok szorosabbá válása és a különböző kereskedelmi megállapodások következtében nőtt a térség más régiókkal folytatott kereskedelmének volume is. A gazdasági fejlődés és a kapcsolatok bővülésének leírása mellett azonban a Bizottság a dokumentumban említést tesz egyebek között a társadalmi egyenlőtlenségekről, a környezet állapotának romlásáról és a fejlődés fenntarthatóságának kérdéses voltáról.

Az Európai Unió értékelése szerint a legnagyobb politikai kihívások, melyeknek a térség meg kell, hogy feleljen, az átlátható és demokratikus kormányzás, a civil szervezetek bevonása a döntéshozásba, az emberi jogok tiszteletben tartása, a belpolitikai konszolidáció és a nemzetközi fórumokon való aktívabb részvétel. A gazdaságban a termelés és az export diverzifikálására, a külföldi befektetések ösztönzésére, az információs és kommunikációs technológiák elterjesztésére, az infrastruktúra fejlesztésére, valamint az energia hatékonyabb felhasználására lenne szükség. A társadalmi fejlődéshez az Unió a szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentését, az adórendszer reformját, a szociális infrastruktúra fejlesztését és a szociális védelmi rendszer modernizálását tartja fontosnak. A környezeti kihívások között pedig a dokumentum a természeti csapásokra való alaposabb felkészülést, a városi környezet javítását és a természeti kincsek megőrzését, a biodiverzitás fenntartását említi.

---

¹ http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

² Latin America Regional Strategy Document – 2002-2006 Programming; Európai Bizottság, 2002. április; a letöltés helye: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

Az Európai Unió Latin-Amerikával kapcsolatos törekvései lényegében a felsorolt feladatok köré csoportosulnak; az Unió azok sikeres végrehajtásához kíván segítséget nyújtani a latin-amerikai országoknak. A Közösség az egyetlen olyan intézmény, amely két régió közötti kooperációs tevékenységeket támogat. Az együttműködés természetesen a latin-amerikai régióra is kiterjed. Az Európai Beruházási Bank (EIB) 1993 óta van jelen Latin-Amerikában, és az Európai Bizottság partnereként főként az ipar, a telekommunikáció, az egészségügy és a szállítás területén, valamint az energiaszektorban nyújt forrásokat a térség tizenöt országának.¹ A stratégiai dokumentum végén kiemelten jelenik meg az Európai Unió azon célkitűzése, hogy a latin-amerikai régió támogatása és fejlesztése más nemzetközi szervezetekkel, például a Világbankkal és az ENSZ Latin-amerikai és Karibi Gazdasági Bizottságával együttműködve valósuljon meg; közös és összehangolt lépésekre épüljön.

Latin-Amerika és a Karib-térség országainak az előző fejezetben említett heterogenitása miatt az Európai Unió egyes latin-amerikai szubrégiókkal kiépített kapcsolatai a kapcsolatrendszer más és más csoportjához sorolhatók, és nincs a kapcsolatoknak olyan kategóriája, amelybe ne tartozna a térség legalább egy országa vagy országcsoportja. A kapcsolatok tartalma és szorossága szerinti csoportosítás szerint az első csoportba a társulás jogalapján létrejött szerződéses viszonyon alapuló kapcsolatok tartoznak, melyek a gazdasági és kereskedelmi együttműködés valamennyi területére kiterjednek, és általában pénzügyi segítségnyújtást is magukban foglalnak. A második csoportot azok a közös kereskedelempolitikára épülő és többnyire együttműködési megállapodáson alapuló kapcsolatok alkotják, melyek preferenciális elbánást nem biztosítanak. Ezen a kategórián belül azonban léteznek olyan országok, illetve országcsoportok, melyek preferenciális elbánásban részesülnek. Ezen országok esetében az Európai Unió vagy kereskedelmi és együttműködési egyezményeket köt, vagy egyoldalúan dönt a kedvezmények biztosításáról és a segélyezésről.²

A Római Szerződés aláírásakor a társulás fogalmát gyakorlatilag az Európai Közösség alapító tagjaihoz tartozó tengerentúli országokra és felségterületekre alkalmazták. A gyarmatok függetlenné válása és más külső országokkal kiépítendő speciális kapcsolatok iránti igény később szükségessé tette e fogalom tartalmának kibővítését. Az Európai Unió fejlődő országokkal való együttműködésének fontos elemét képezi az afrikai, karibi-tengeri és csendes-óceáni (ACP) térség országaival kiépített társulási viszony, melynek jogi kereteit a Yaoundéi Konvenciók és a Loméi Konvenciók, valamint a Cotonou-i Egyezmény adják. Ezek értelmében az ACP országok által exportált termékek komoly preferenciákat élveznek az Európai Unió piacán, és az afrikai, karibi és csendes-óceáni államok exportból származó bevételeinek stabilizálása érdekében az Unió külön rendszert állított fel. Ezen kívül a térség országait pénzügyi segítségnyújtásban is részesíti.

A karibi országok mellett gyakorlatilag a dél- és közép-amerikai kontinens valamennyi országának az Európai Unióval való társulás elérése a célja. Erre azonban nem minden országcsoportnak van azonos esélye. A Brazíliát, Argentínát, Paragu-

---

¹ Latin America Regional Strategy Document – 2002-2006 Programming; Európai Bizottság, 2002. április; a letöltés helye: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

² Hargita Árpádné: Küllapcsolati rendszer; In: Európa Kislexikon; BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999

ay-t és Uruguay-t tömörítő Mercosur és a társult viszonyral rendelkező Chile, valamint az Európai Unió között az 1990-es évek végén folyó politikai párbeszéd következményeként a felek 1999-ben megkezdték a társulási megállapodásról szóló tárgyalásokat.¹ Ezek eredménye az lett, hogy Chilével az Unió a Mercosurt megelőzve 2002-ben aláírta az egyezményt, amelynek szabadkereskedelmi része 2003. február 1-jén életbe is lépett. A Közösség és a Mercosur többi tagja között azonban még nem zárultak le a tárgyalások.

Az Andesi Közösség, melynek tagjai: Ecuador, Peru, Kolumbia, Venezuela és a Mercosurhoz társult Bolívia a nem társult fejlődő országok csoportjához tartoznak, szintén kezdeményezte az Európai Unióval való társulási viszony kialakítását. Az Unió Andesi Közösséggel jelenleg fenntartott kapcsolatainak alapját kereskedelmi és gazdasági együttműködési keretmegállapodásuk jelenti, mely kombinált jogalapra, azaz a RSz 113. és 235. (illetve az EK Sz 133. és 308.) cikkeire épül. A megállapodás diszkriminációmentességet ír elő, tehát nem preferenciális jellegű.² Ugyanakkor az andesi országok az Európai Unió általános preferenciarendszerének (GSP) kedvezményezettjei körébe tartoznak. Ez azt jelenti, hogy meghatározott kvótákon belül vámmentességet élveznek az ipari termékek nagy részére, és mezőgazdasági cikkeik jelentős része is alacsonyabb vámokkal kerülhet az Unió piacára. Az Unió autonóm döntés alapján, egyoldalú kedvezményként biztosítja a preferenciális elbánást, így bármikor meg is szüntetheti azt. Az Európai Unió és a nem társult fejlődő országok között fennálló gazdasági együttműködés értelmében az Unió az erre a célra elkülönített költségvetési keretből hiteleket, illetve segélyeket nyújt. Ez a támogatás azonban ugyancsak autonóm döntés eredménye, egyoldalú és eseti jellegű. Az Európai Unió 2002-ben beleegyezett, hogy a két régió között tárgyalások kezdődjenek egy politikai párbeszédéről és együttműködésről szóló megegyezés megkötéséről, mely a szabadkereskedelmet is megcélzó társulási megállapodás előzménye lehet. A tárgyalások 2003 óta folynak.

Hasonló a kapcsolatok jellege az Európai Unió és a közép-amerikai földnyelv országai: Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica és Panama között, melyek a Közép-amerikai Közös Piacot alkotják. Ezekkel az államokkal az Európai Unió 1984 óta folytatja a San José-i dialógus néven elhíresült politikai párbeszédet, mely eredetileg a fegyveres konfliktusok tárgyalásos megoldását és a közép-amerikai térség demokratizálódási folyamatának ösztönzését célozta. Az említett hat országgal az Európai Unió az Andesi Közösséghez hasonlóan nem preferenciális kereskedelmi és gazdasági együttműködési megállapodást kötött, ezen kívül pedig egyoldalúan a GSP által kedvezményezett országok körébe sorolta őket, és a gazdasági együttműködés értelmében támogatást nyújt nekik. A Közép-amerikai Közös Piac országaival az Unió szintén 2003-ban kezdte meg a tárgyalásokat egy új, politikai párbeszédéről és kooperációról szóló megállapodás megkötéséről, mely a felek szándéka szerint középtávon társulási viszony eléréséhez vezethet.

A közép-amerikai országok közül Mexikó sajátos helyzetben van. Az Egyesült Államok szomszédjaként és a NAFTA tagjaként a dél-amerikai kontinens számos or-

---

¹ Bolívia szintén társulási viszonyral rendelkező ország, de vele az Európai Unió nem folytat hasonló tárgyalásokat.

² Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 188-199.

szágával ellentétben Mexikó sokkal több szállal kötődik az Egyesült Államokhoz és Kanadához, mint Nyugat-Európához. Azonban nagy piaca és a dél-amerikai országokéhoz képest kimagasló gazdasági teljesítménye, fejlettsége, valamint kiterjedt külső kapcsolatai miatt az Unió nem hagyhatta ki külkapcsolati rendszeréből. Ezért bilaterális alapon folytatott tárgyalásokat és kötött kereskedelmi megállapodásokat az országgal. Az első kétoldalú egyezmény 1975-ben született. 1997-ben a felek gazdasági partnerségi, politikai és együttműködési megállapodást írtak alá, mely úgynevezett negyedik generációs globális megállapodás volt, és 2000-ben lépett életbe. Az egyezmény szabadkereskedelmet irányzott elő a két fél között. Az iparcikkek esetében a teljes vámlebontást az Európai Unió esetében 2003-ra, Mexikónál pedig 2007-re írta elő. A liberalizáció kiterjed a mezőgazdasági termékek jelentős körére is. Ezekre az Unió 2010-re 80%-os, míg Mexikó 42%-os vámlebontást hajt végre. A halásznemű termékek esetében az Unió 2010-re lényegében teljesen, Mexikó pedig 80%-ban lebontja vámjait. A Mexikóból az Európai Unióba irányuló export jelentős részét teszik ki a kőolaj, illetve a gépjármű termékei, az Unió exportjában pedig szintén a gépek és a szállítóeszközök, járművek képviselik a legnagyobb részt. A kereskedelmi kapcsolatokon túlmenően az Unió fejlesztési segélyekben, valamint a Latin-Amerika számára indított horizontális programok keretein belül juttatott támogatásokban is részesíti az országot.

A térség másik országa, mellyel az Európai Unió közös kereskedelempolitikára épülő kapcsolatokat tart fenn, Kuba, melyet az Unió az állami kereskedelmű országok csoportjába sorolt. Azonban a Közösség nem fogadta el az Egyesült Államok Kubával szembeni gazdasági embargóját, bár az emberi jogi helyzetet illetően csatlakozott az USA bírálataihoz. Kuba mindig különleges szereplője volt a világ gazdasági és politikai életének. A szocialista országok közösségéhez való csatlakozás és az USA gazdasági embargója miatt az országban megmerevedett a monokultúrás szerkezet, így a kubai gazdaság középpontjában sokáig egyedül a cukor termelése és exportja állt. Ezt a gazdasági szerkezetet konzerválta a Szovjetunió gazdasági támogatása is, melynek megszűnésével a kubai gazdaság válságba került. Ebben az időszakban nőtt meg nagymértékben a turizmus szerepe. A társadalmi feszültségek azonban nem csökkentek, és virágzott a feketegazdaság. A kubai vezetés reformintézkedésekre kényszerült. Csökkentették az állami tulajdonú termőföld arányát, engedélyezték a termelők feleslegének piacon való értékesítését, a külföldi valuták szabad birtoklását, és új árfolyamrendszert vezettek be. Sor került a költségvetés reformjára és a bankrendszer modernizálására. Kuba külkereskedelmében a KGST felbomlásával a szervezet tagországainak súlya csökkent, s ezzel egy időben az Európai Unióé, különösen Hollandiáé és Spanyolországé megnőtt. Növekedést mutatott a térségbe áramló közvetlen tőkebefektetések mennyisége is. Ha Kuba részéről folytatódik a gazdasági nyitás, mind Nyugat-Európával mind az Egyesült Államokkal van esély a kapcsolatok fejlődésére.¹

Magyarország európai uniós csatlakozása kihatással lesz hazánk Latin-Amerikával fenntartott kapcsolataira is. Latin-Amerika a fejlődő országokat tekintve a legrégebbi kereskedelmi partnerünk. Sőt, az 1960-as évekig az összes fejlődő ország közül Argentína és Brazília volt Magyarország legfontosabb gazdasági part-

---

¹ Buzás Sándor: Kuba: kényszerű reformok, siker és megtorpanás; In: Kihívások 154. szám, 2002 április, MTA Világgazdasági Kutatóintézet

nere. Az elmúlt években összforgalmunk megközelítette az 1 Mrd USD-t, amelynek egyharmada magyar export volt. A forgalom jellemzője, hogy exportunkban a késztermékek részaránya 90% körüli, importunkban a nálunk nem termelt mezőgazdasági termékek (például a szója, a kávé, a kakaó, a citrusfélék, stb.) dominálnak, noha Mexikóból és Brazíliából beindult a gépimport a multinacionális cégek között. Több ázsiai országgal, például Kínával, Japánnal és Indiával ellentétben Latin-Amerikából érkező importunk alacsonyabb ütemben nő odairányuló exportunknál, tehát a kereskedelmi mérleghiányunk folyamatosan csökken. Az 1990-es években latin-amerikai (argentin, brazil és mexikói) közvetlen tőkebefektetésekre került sor Magyarországon, míg magyar cégek Brazíliában, Argentínában és Peruban hoztak létre vegyes vállalatokat. Magyarország uniós csatlakozása azt jelenti, hogy mind az export, mind az oda-vissza történő befektetések terén részesei és haszonélvezői lehetünk az Európai Unió Mexikóval kötött szabadkereskedelmi, illetve Chilével létrehozott társulási megállapodásának, a Mercosurral kötendő szabadkereskedelmi egyezményének, valamint az Európai Unió speciális GSP rendszerének.

4. A MERCOSUR ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ KAPCSOLATAI

1991. március 26-án az Asuncióni Szerződés aláírásával Brazília, Argentína, Paraguay és Uruguay létrehozta a Dél-amerikai Közös Piacot, más néven a Mercosurt. A szerződésben a felek egy, a közös piacon túlmutató gazdasági tömörülés létrehozásának tervét fogalmazták meg. Az integráció létrehozásának céljaként belső piacuk kiterjesztését, s ezzel a gazdasági, technikai és tudományos haladás és a szociális fejlődés előmozdítását jelölték meg. A gazdasági célok elérésén túl azonban a Mercosur a latin-amerikai térség politikai stabilitásának megalapozója és fenntartója is kíván lenni.

A tagországok elsődlegesen azt a célkitűzést igyekeztek megvalósítani, melynek értelmében legkésőbb 2000-ig lebontják a belső vámokat, és megszüntetik a nem vámjellegű kereskedelmi korlátozásokat. Továbbá közös külső vámokat és kereskedelem-politikát vezetnek be, azaz vámuniót hoznak létre, hosszabb távon pedig közös piacot valósítanak meg. A tagok a közös külső vámszint kialakítását 1995-ben kezdték meg. 1997-ben előrelépés történt a szolgáltatáskereskedelem liberalizálása tekintetében, valamint a tagok megegyeztek a tőke szabad áramlásáról. Az átmeneti időszak végső határideje 2006. január 1. Az 1990-es évek közepe óta két ország is társult viszonytal rendelkezik. A Chilével kötött szerződés 1996-ban lépett életbe, a Bolíviával kötött megállapodás pedig 1997-től van érvényben.

A Mercosur tagországainak együttes területe 11 900 000 km², ami közel négyszerese az Európai Unióénak. Az integráció lényegében az Atlanti-óceán és az Andok-hegység között fekvő terület egészét, azaz a dél-amerikai kontinens nagy részét felfoeli. A térség természeti erőforrásokban, ásványkincsekben rendkívül gazdag.

A Mercosur tagállamok lakóinak száma összesen kb. 221 M. A legnagyobb és legnépesebb tagország Brazília, mely a világ tizenhetedik leghatalmasabb gazdasága, s mint ilyen, a WTO-nak is prominens tagja. A Mercosur tagországai egyébként mind természeti adottságaikat, területüket és népességüket, mind gazdasági fejlettségüket tekintve rendkívül heterogének. A négy tagállam együttes GDP-je 2003-ban 570 Mrd EUR, egy főre jutó GDP-je pedig 2578 EUR volt. A Mercosuron belül a termelésben és a kereskedelemben is a két vezető ország: Brazília és Argentína dominál.

4.1. A Mercosur és az Európai Unió politikai és kooperációs kapcsolatai

Argentína, Brazília, Paraguay, Uruguay, valamint Chile történelme először a gyarmatosítás időszakában kapcsolódott össze Európáéval. Az európai uralom az 1500-as évek első felében kezdődött a térségben. Az 1810-20-as években mind az öt ország felszabadult a gyarmati sorból, és függetlenné vált, de gazdaságuk ezután is nagymértékben ki volt szolgáltatva a külföldi, főleg európai piacnak, tőkének és szakembereknek. A 20. század második felében az öt ország politikai életére a jobb- és a baloldal éles küzdelmei, a diktátorok uralma, az államsínyek és lázadások voltak jellemzőek. A legutóbbi évtizedekben azonban minden Mercosur tagállam demokratikus fordulatot hajtott végre, és a hatalomgyakorlás már törvényesen, a jogállamiság keretei között zajlik, bár a demokratikus rendszerek működését gátló tényezők hatása még a legfejlettebb latin-amerikai országokban is érezhető.

A dél-amerikai országok demokratizálódási folyamatának elindulása felhívta a Közösség figyelmét ezen országokra. Ráadásul Spanyolország és Portugália 1986-os csatlakozásával még inkább előtérbe került az Európai Közösség viszonya a két mediterrán ország volt gyarmataival. 1987-ben az EK Tanácsa jóváhagyta azt a nyilatkozatot, mely gazdasági és politikai párbeszéd megkezdését javasolta a Latin-Amerikával kialakított kapcsolatok erősítése érdekében.¹ S mivel a dél-amerikai térségben kétségtelenül a Mercosur tagállamoknak, közülük is Brazíliának és Argentínának van a legnagyobb jelentősége a nemzetközi kapcsolatokban, Nyugat-Európa törekvései is főként ezen országok köré csoportosultak. Az Európai Közösség és a Mercosur kapcsolatainak érdemi fázisba jutását azonban az ösztönözte, hogy az 1990-es években az Amerikai Egyesült Államok többször kinyilvánította, hogy támogatja egy egész Amerikára kiterjedő szabadkereskedelmi övezet létrehozását. Mivel a Közösség nem akarta eleve elveszíteni azokat a lehetőségeket, melyeket a hatalmas dél-amerikai piac hordoz magában, megtette a kezdő lépéseket annak érdekében, hogy a latin-amerikai országokkal sor kerüljön az érdemi kapcsolatfelvételre.²

A Mercosur esetében az Európai Unió támogatja azt a célkitűzést, hogy a tagállamok közös piacot hozzanak létre, amely az egész régió gazdasági és politikai stabilitásához hozzájárulhat, és kellő alap lehet egy, az Európai Unióval kötendő társulási egyezmény aláírásához. Egy ilyen egyezmény megkötéséhez azonban számos előkészítő lépés szükséges. 1995. december 15-én Madridban megszületett az az együttműködési keretmegállapodás, mely a két fél kapcsolatainak intézményes kereteket adott, s amelynek már konkrét célja volt a társulási megállapodás aláírásához szükséges tárgyalások megindítása. Ez a kapcsolatok fejlesztésének három fő elemeként a politikai párbeszédet, a kooperációt és a kereskedelmi ügyeket jelölte meg. A keretmegállapodás végleges formájában 1999. július 1-jén lépett életbe. Eredményeként valóban szélesedett és elmélyült a két régió közötti politikai párbeszéd, és számos találkozási pont került sor a döntéshozás különböző szintjein.

---

¹ Palánkai Tibor: Fejlődő országokkal kialakított kapcsolatok; In: Európa Kislexikon, BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999

² Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 188-199.

A két integrációs csoport között létrehozandó társulási viszonyról 1999 novemberében Brüsszelben kezdődtek meg a tárgyalások. Az első három tárgyalási forduló 2000-ben tartották a felek. Ezek még általános kérdésekkel foglalkoztak. 2001-ben újabb három tárgyalási fordulót sikerült lezárni. Ezek témái között szerepeltek a vámok, a nem vámjellegű kereskedelmi korlátozások, a szolgáltatás-kereskedelem és az üzleti kapcsolatok. A tárgyalások hetedik fordulójára 2002 áprilisában került sor Buenos Airesben. A tárgyalópartnerek a politikai fejezetre, a kooperációs fejezetre, valamint a kereskedelemkönnyítő intézkedésekre összpontosították a figyelmüket. Az említett fejezeteket a 2002. májusi madridi csúcstalálkozón gyakorlatilag sikerült is lezárni. A nyolcadik tárgyalási fordulót 2002 novemberében Brazília városában tartották. A fordulón a felek főleg technikai kérdésekről döntöttek. A tárgyalások alkalmat adtak egy külön kétoldalú találkozó megrendezésére is, melynek témája a borok és égetett szeszesitalok voltak. A 2003 márciusában, Brüsszelben tartott kilencedik forduló napirendi pontjai között szerepelt az árukereskedelem, a közbeszerzések, a befektetések, a szolgáltatások kereskedelme, az Interneten keresztül bonyolódó kereskedelmi ügyletek, a borok és égetett szeszesitalok kérdése, valamint egészségügyi és növény-egészségügyi előírások.

2003 júniusában Asunciónban Mercosur-csúcstalálkozót tartottak, melynek alkalmával a tagállamok elfogadtak egy újabb kezdeményezést, ami a vámunió és a közös piac megvalósítását tűzte ki célul. Közvetlenül a csúcstalálkozó után került sor Asunciónban a társulási egyezményről szóló tárgyalások tizedik fordulójára, melyen újra terítékre kerültek azok a kérdések, melyekről a korábbi fordulók során már folytak tárgyalások. A tárgyalások tizenegyedik fordulójára 2003 decemberében Brüsszelben, tizenkettedik fordulójára pedig 2004 márciusában Buenos Airesben került sor. Ezek után már csak néhány nagyobb horderejű kérdés maradt nyitva. A tizenharmadik fordulót 2004 áprilisában megint Brüsszelben rendezték. 2004. május 28-29-én az immár kibővült Európai Unió és Latin-Amerika képviselőinek mexikói csúcstalálkozója alkalmával az Unió és a Mercosur tárgyalói miniszteri szintű kereskedelmi megbeszélést tartottak. A tárgyalások tizennegyedik fordulójának 2004 júniusában Buenos Aires, tizenötödik fordulójának pedig 2004 júliusában Brüsszel adott otthont. A megállapodás megkötése előtti utolsó lépést a tervek szerint a 2004 októberében tartandó miniszteri szintű találkozó jelenti majd.

Azokat a kooperációs kapcsolatokat, melyek a Mercosur és az Európai Unió között állnak fenn, már az 1992-es intézményközi megegyezés megalapozta, majd az 1995-ben aláírt együttműködési keretegyezmény öntötte konkrét formába. Az 1995 óta megvalósított, vagy jelenleg is megvalósítás alatt álló projektek a támogatás széles területét ölelik fel. Ebbe beletartozik a Mercosur számos testületének intézményi támogatása, melyre összesen több, mint 2,5 M EUR-t szánt az Unió. A Mercosur tagországok által létrehozandó közös piac támogatására több, mint 7 M, a vámok harmonizációjára 5,3 M EUR-t kaptak a tagállamok. A támogatás egyéb területei az állat- és növény-egészségügyi szabályok (6 M EUR), a statisztikai harmonizáció (több, mint 4 M EUR) és a technikai szabványok (majdnem 4 M EUR). 2002 szeptemberében az Európai Unió Bizottsága elfogadott egy, a Mercosurral foglalkozó regionális stratégiai dokumentumot, melynek értelmében az Unió 48 M EUR értékű támogatásban részesíti a Mercosurt, s ezzel szándékai szerint hozzájárul a dél-amerikai integrációs csoport egységes belső piacának létrehozásához, az intézményi keretek kialakításához, valamint a civil társadalom erősítéséhez.

Az Európai Unió a Mercosur tagállamaival általában már az 1980-as években kialakított kétoldalú kooperációs kapcsolatokat. Ezek kezdetől fogva nagy fontossággal bírtak a támogatott országok szempontjából, azonban objektív jelentőségük és a támogatásokat fedező pénzügyi eszközök mennyisége a legutóbbi évtizedben nőtt meg igazán. Az Európai Unió a 2000-tól 2006-ig terjedő időszakban minden tagállamnak annyit juttat, amennyit az egyes országokról 2002-ben elfogadott kooperációs stratégiai terv célkitűzéseinek eléréséhez szükségesnek ítélt. A legnagyobb összeget Brazília kapja. Az Európai Unió tagállamai közül Németország, az Egyesült Királyság, Spanyolország, Olaszország és Hollandia jár az élen a Mercosur tagországnak támogatása tekintetében.

4.2. A gazdasági kapcsolatok fejlődése

Mivel Spanyolország és Portugália csatlakozásával 1986-tól nagyobb hangsúlyt kapott az a térség, mely a gyarmati korban a két ország uralma alá tartozott, az 1990-es években lehetségessé vált, hogy az Európai Unió egyes latin-amerikai partnerekkel a közös kül- és biztonságpolitika keretében sajátos politikai párbeszédet kezdjen. 1995-ben a Közösség együttműködési megállapodást írt alá a Mercosurral, 1996-ban Chilével, 1997-ben pedig Mexikóval. Ugyanezzel a három partnerrel kezdett tárgyalásokat kétoldalú szabadkereskedelmi megállapodás kötéséről is.¹ Az említett megállapodások közül a Mercosurral kötött interregionális együttműködési keretegyezmény bír a legnagyobb jelentőséggel, melyet az Európai Közösség és tagállamai, valamint a Dél-amerikai Közös Piac és tagállamai Madridban írtak alá.

Az egyezmény kilenc fejezetből áll, melyek közül az elsőkben az aláírók kinyilvánítják, hogy a megállapodás célja a két régió kapcsolatainak erősítése s egy, a két fél között kötendő társulási megállapodás feltételeinek megteremtése. Az egyezmény további fejezetei foglalkoznak a kereskedelemmel, valamint a gazdasági és intézményes együttműködéssel. Célul tűzik ki a két régió közötti kereskedelem WTO-szabályoknak megfelelő fokozatos liberalizálását az érzékeny termékek figyelembe vételével. Az árukereskedelmen kívül kitérnek a mezőgazdasági és ipari termékszabványokra, a vámügyi együttműködésre, a statisztikai adatok cseréjére és a szellemi tulajdon védelmére is.

A szerződés értelmében az együttműködés célja a két régió versenyképességének javítása, gazdaságuk fejlesztése, a technikai és tudományos haladás előmozdítása, az életszínvonal emelése, valamint a felek közötti gazdasági kapcsolatok bővítése és diverzifikálása. Az üzleti együttműködés magában foglalja a tőkeáramlások ösztönzését, az ipar modernizálását, a két integrációs szervezet gazdasági szereplői közötti együttműködés serkentését, valamint a kis- és középvállalkozások segítségét.

A kilencedik fejezet által tartalmazott záró rendelkezések után következik az Európai Unió és a Dél-amerikai Közös Piac közös nyilatkozata a politikai párbeszédéről. A nyilatkozat szerint a regionális integráció a harmonikus gazdasági és szociális fejlődés előmozdításának fontos eszköze lehet, emellett pedig az integrációban részt vevők világgazdasági versenyképességének javításához is hozzájárulhat. A nyilatkozat rögzíti a felek megegyezését rendszeres találkozókat szervezéséről, mind állam- és kormányfői, mind miniszteri szinten.

---

¹ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p 102-107.

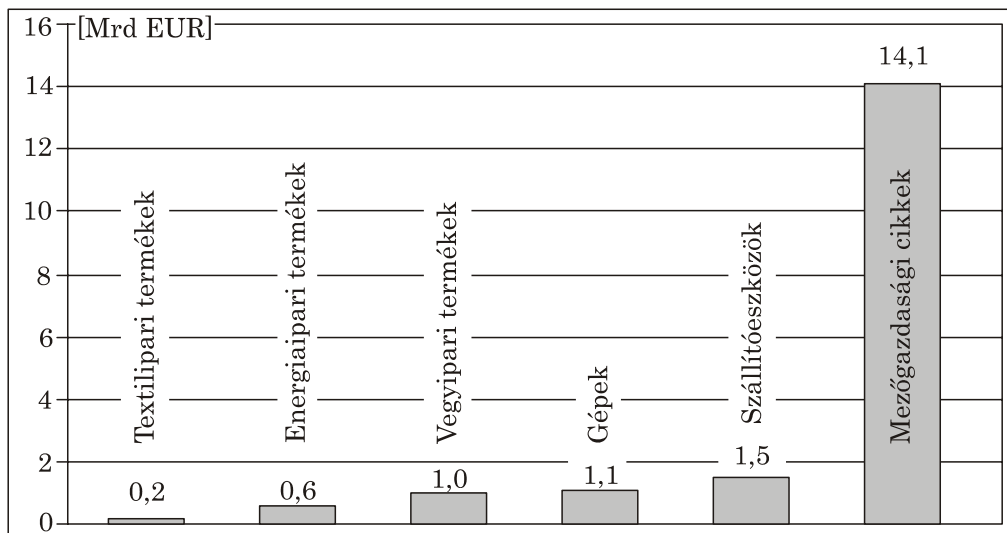
Miután 1999-ben az Európai Unió és a Mercosur között megkezdődtek a tárgyalások a társulási megállapodás megkötéséről, a Mercosur tagállamai számára elérhető közelségbe került az az idő, amikor az Európai Unió kiterjedt külkapcsolati rendszerében azon országok között szerepelhetnek, melyek az Unióval társulási (preferenciális) kapcsolatban állnak.

4.3. Kétoldalú kereskedelmi és tőkekapcsolatok az Európai Unió és a Mercosur között

Az Európai Unió és a Mercosur tagországai közötti árukereskedelem volumene az utóbbi években jelentős mértékben megnőtt: míg 1990-ben összesen 18,9 Mrd EUR-t tett ki, 1998-ban már elérte a 42,5 Mrd EUR-t. A Mercosurból érkező uniós import 1990-ben 14,2 Mrd EUR értékű volt, ami 3,2%-os részesedést jelentett az összimportból. 2002-ben az Unió 24,1 Mrd EUR, 2003-ban pedig 25,8 Mrd EUR értékben importált a Mercosur országaiból, ami 2,4%-os, illetve 3%-os részesedés eléréséhez volt elég. Az Európai Unió jelenleg nagyjából ötször annyit importál a Mercosurtól, mint az Egyesült Államok, s ezzel a Mercosur első számú partnere. Az Unió Mercosurba irányuló exportja 1990-ben 5,7 Mrd EUR értéket ért el, ami az összes exportból 1,4%-os részesedésre volt elég. Az export 2002-ben 18,2 Mrd EUR-t, 2003-ban viszont már csak 15,6 Mrd EUR-t tett ki, ami mindkét évben 1,8%-os részesedést jelentett. A szolgáltatások kereskedelmére vonatkozó 2000-es adatok szerint az Európai Unió szolgáltatásexportja 5,5 Mrd EUR, szolgáltatásimportja pedig kicsit kevesebb: 4,5 Mrd EUR volt. 2001-ben exportja 4,9 Mrd EUR-ra csökkent, importja viszont 4,6 Mrd EUR-ra nőtt. 2002-ben exportja már csupán 4,4 Mrd EUR-t, importja pedig 4,1 Mrd EUR-t tett ki.

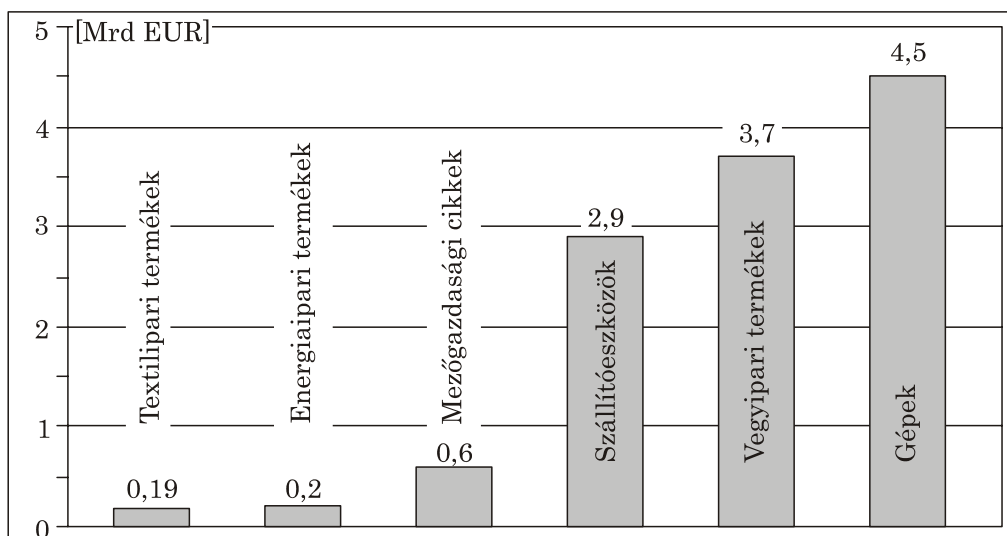
Az Európai Unió kivitelét, illetve behozatalát összehasonlítva látható, hogy a Mercosur külkereskedelmi mérlege az összes vizsgált évben pozitív volt az Unióval szemben. A Közösség kereskedelmi mérleghiánya a Mercosurral való relációban 1990-ben 8,6 Mrd EUR-t, 2001-ben viszont már csak kb. 250 M EUR-t tett ki, 2002-ben azonban 5,9 Mrd EUR-ra, 2003-ban pedig csaknem 10,3 Mrd EUR-ra nőtt.

Az árucseré-forgalom szerkezetét vizsgálva kiderül, hogy az Európai Unió importjának túlnyomó többségét 2003-ban a mezőgazdasági cikkek képviselték 14,1 Mrd EUR értékkel. A mezőgazdasági termékek nagy része vámmentesen, vagy alacsony vámmal jut az Európai Unió piacára. Az agrárcikkek kereskedelmében 2003-ban a Mercosurnak kb. 13,5 Mrd EUR-s többléte volt az Európai Unióval szemben. A Mercosur tagországainak az Unió felé irányuló agrárexportja néhány termék köré csoportosul. Ilyen termékek a szója, az olajos magvak, a kávé, a narancslé, a dohány, a különböző húskok, a gyümölcsök, a lazac és a földimogyoró. A 2003. évi adatok szerint jelentősnek mondható még az 1,5 Mrd EUR értékű járműimport, és a gépek 1,1 Mrd EUR behozatala. Vegyi anyagokat 1 Mrd EUR, energiaipari termékeket 0,6 Mrd EUR értékben importált az Unió. A textíliák importja 0,2 Mrd EUR-t tett ki.

1. ábra

Az Európai Unió Mercosurból származó 2003. évi importja
termékcsoportonkénti bontásban (Mrd EUR)¹

2. ábra

Az Európai Unió Mercosurba irányuló 2003. évi exportja
termékcsoportonkénti bontásban (Mrd EUR)²

¹ Forrás: EUROSTAT-IMF 2004.

² Forrás: EUROSTAT-IMF 2004.

Az Unió exportjában 2003-ban az egyes termékcsoportok aránya valamivel kiegyensúlyozottabb volt, mint az importban. 4,5 Mrd EUR-t tett ki a gépek exportja, 3,7 Mrd EUR-t a vegyipari termékek és 2,9 Mrd EUR-t a járművek kivitele. Kisebb jelentőségű volt a mezőgazdasági cikkek 0,6 Mrd EUR értékű exportja. Az Európai Unió agrárexportjának felét három termékcsoport teszi ki: a szeszesitalok, a szarvasmarha és egyéb állatok tenyésztéséhez kapcsolódó élelmiszerek, illetve a kakaóból készült termékek. Az energiaipari termékek exportja 2003-ban 0,2 Mrd EUR-t, a textilipari kivitel pedig mindössze 0,19 Mrd EUR-t tett ki.

Az Európai Unió és a Mercosur közötti kereskedelem szerkezete egy fejlett és egy kevésbé fejlett régió közötti kapcsolatokra utal. Ezt mutatja a Mercosur exportjában a mezőgazdasági cikkek kiemelkedően nagy aránya, a másik oldalon pedig a gépgyártás termékeinek, illetve a járműveknek jelentős exportja.

Országok szerinti bontásban az Európai Unió legfontosabb partnere Brazília, mely az Unió partnereinek sorában a latin-amerikai országok között az első helyen áll. 2003-ban az Európai Unió Brazíliával folytatott összes kereskedelme meghaladta a 31 Mrd EUR-t, melyből az Európai Unió importja kb. 18,6 Mrd EUR-t, exportja pedig kb. 12,4 Mrd EUR-t tett ki. A két fél közötti kereskedelem Brazília összes külkereskedelmének több, mint 26,5%-át, míg az Unió kereskedelmének kb. 1,7%-át jelentette. Az Európai Unió Brazíliából származó importjában a legjelentősebb tételek az élelmiszerek és élőállatok (30%), a nyersanyagok (28,1%), a feldolgozóipari termékek (15,1%), a gépek és szállítóeszközök (5,37%) és a vegyipari termékek (4,3%) voltak.

Az Európai Unió exportjának nagy részét pedig a gépek, gépi berendezések és szállítóeszközök (50,3%), a vegyipari termékek (22,6%) és a feldolgozóipari termékek (11%) képviselték. A kétoldalú kereskedelemben gondokat okoz, hogy bár Brazília számos lépést tett a kereskedelem liberalizálása érdekében, még mindig jelentős vám- és nem vámjellegű akadályok gátolják az Európai Unió termékeinek brazil piacokra jutását. Ráadásul Brazília magasabb vámokat alkalmaz a késztermékekre, mint a félkészekre és a nyersanyagokra, ami érzékenyen érinti az Európai Unió nagyrészt késztermékekből álló exportját. Az Európai Unió és Brazília között 2002-ben kétoldalú egyezmény született a textilipari termékek kereskedelmére vonatkozóan. Ebben az Európai Unió vállalta, hogy felemeli a Brazíliára érvényes textilkvótákat, Brazília pedig beleegyezett, hogy nem alkalmaz nem vámjellegű korlátozásokat az Európai Unióval szemben.

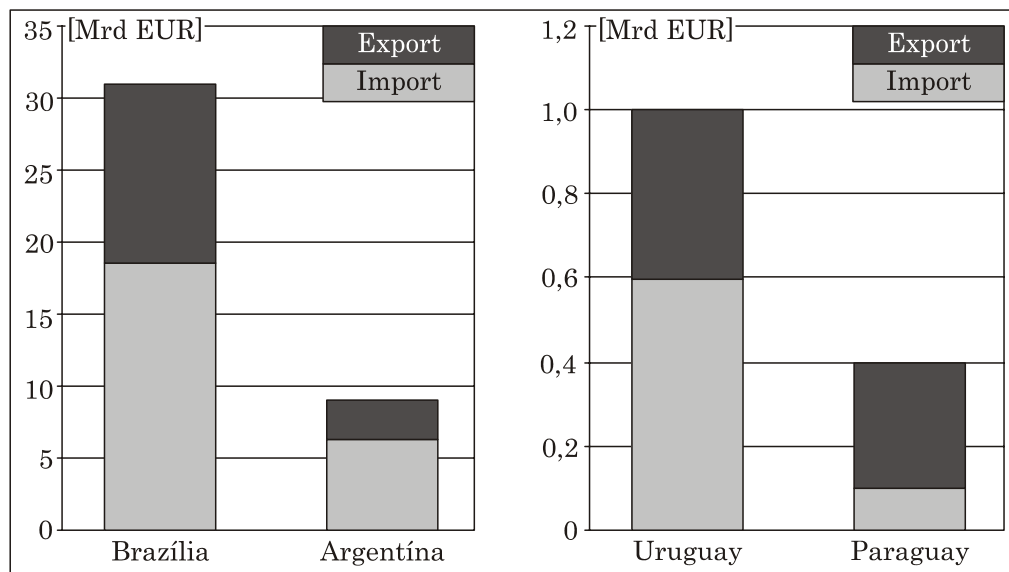
Az Európai Unió Argentínával folytatott kereskedelmének összértéke 2003-ban elérte a 9 Mrd EUR-t. Ezen belül az Európai Unió importja nagyjából 6,3 Mrd EUR-t, exportja pedig kb. 2,7 Mrd EUR-t tett ki. A bilaterális kereskedelem Argentína összes külkereskedelmének 21%-át, míg az Unióénak 0,5%-át jelentette. 2002-ben, az argentin válság idején egyedül az Európai Unió növelte jelentős mértékben az Argentínából származó importját. Az Unióba irányuló argentin export túlnyomó részét (76,2%) 2003-ban a mezőgazdasági cikkek képviselték. Az Európai Unió Argentína első számú agrárkiviteli piaca: a Közösség tagországai részesülnek Argentína összes agrárkivitelének több, mint egyharmadában. Az Európai Unióba irányul az argentin marhahús exportjának mintegy 54-56%-a, a tengeri halénak 50%-a, a

---

¹ External and Intra-European Union Trade – Statistical Yearbook; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002

halkonzervek és -készítmények kivitelének 34-35%-a, a friss gyümölcsökének több, mint 60%-a, a zöldségekének mintegy 30%-a, a mézének közel 55%-a, az állati takarmányokénak 65%-a és a bor exportjának közel 30%-a. Emellett Argentína az egyetlen latin-amerikai ország, melynek biotermékei bejuthatnak az Unió piacára. Az Unió belső támogatásainak csökkentése 2005-től jóval előnyösebb helyzetet teremt az argentin termelők számára többek közt a búza, a marhahús, valamint a tej és a tejtermékek exportját illetően. Mindezek ellenére az EU-argentin együttműködés legérzékenyebb pontja a mezőgazdasági eredetű termékek kereskedelme.

A mezőgazdasági cikkekéhez képest kevésbé jelentős volt 2003-ban a vegyipari cikkek (3,2%), valamint a szállítóeszközök (3,17%) aránya. Az Európai Unió exportjában domináltak a vegyipari termékek (25,9%), a gépek (25,9%) és a szállítóeszközök (14,8%). Kisebb részt képviseltek a mezőgazdasági termékek (3,7%). Az Európai Unió szolgáltatásimportja 2002-ben összesen 0,8 Mrd EUR-t, szolgáltatásexportja pedig 1 Mrd EUR-t tett ki, tehát a szolgáltatások tekintetében az Európai Unió mérlege Argentínával szemben pozitív volt. A bilaterális kereskedelem volumenének nagyarányú növekedése ellenére Argentína sok szempontból zárt gazdaság maradt. A WTO tagországai közül például Argentína veszi igénybe a leggyakrabban a szervezet által biztosított védelmi mechanizmusokat. Az Európai Unióval fenntartott kapcsolatainak fejlődése érdekében további lépéseket kell tennie piacának liberalizálása érdekében.

3. ábra
Az Európai Unió összes kereskedelme a
Mercosur egyes tagállamaival 2003-ban (Mrd EUR)¹

¹ Forrás: EUROSTAT-IMF 2004.

Uruguay esetében a bilaterális kereskedelem értéke 2003-ban elérte az 1 Mrd EUR-t, melyből az Európai Unió importja 600 M EUR, exportja pedig 400 M EUR volt. A két fél közötti kereskedelem Uruguay összes külkereskedelmének 19%-át, az Unióénak viszont csak 0,1%-át jelentette. Az Európai Unió importjának nagy részét tették ki a nyersanyagok (36,4%), a mezőgazdasági nyersanyagok és élelmiszerek (35,7%), valamint a feldolgozóipari termékek (18,4%). Az Európai Unió áruexportjából nagy részt képviseltek a vegyipari termékek (33,1%), a gépek és szállítóeszközök (24,2%), a feldolgozott termékek (10,6%), a szeszesitalok és dohányárúk (6,7%), valamint az élelmiszerek és élőállatok (5,5%).

Az Európai Unió és Paraguay közötti kereskedelem nem jelentős, 2003-ban csupán 400 M EUR-t tett ki, amiből az Európai Unió importja 300 M EUR, exportja pedig kb. 100 M EUR volt. A kétoldalú kereskedelem a paraguayi összes kereskedelem 12,1%-át, míg az uniós összes kereskedelem 0,02%-át adta. Az Európai Unió importjában nagy részt képviselnek a mezőgazdasági termékek (85,3%). Paraguay agrárkivitelének fő cikkei a szójabab, a húsfélék és a gyapot. Viszonylag jelentős még a vegyipari termékek importja (1,4%), valamint a textilipari import (0,9%). Az uniós export nagy részét a vegyipari termékek (21%), a mezőgazdasági cikkek (14%), a szállítóeszközök (12,3%), az áramtermelő gépek (9,8%), valamint az irodai gépek és telekommunikációs eszközök (3,3%) jelentik.

A jelentős és egyre bővülő kétoldalú kereskedelem és a szaporodó kereskedelmi egyezmények ellenére az Európai Unió és a Mercosur között gyakoriak a súrlódások. Az Unió a textil- és konfekcióipar, a cipőgyártás, a gépjárműipar, a szabadalmi eljárások és a szellemi tulajdon védelme terén emel kifogásokat. Helyteleníti a dél-amerikai vámunió magas külső importvámjait, illetve a nehézkes növény- és állategészségügyi eljárásokat is. A Mercosur az Európai Unió agrárszubszenciós politikája ellen tiltakozik, melyek hátrányosan hatnak többek közt az olívaolaj, a gabona, illetve a bőr- és szőrmeipari termékek exportjára. A Dél-amerikai Közös Piac ezen kívül különféle panaszokat nyújtott be a WTO-hoz az Európai Unió nem vámjellegű akadályaival kapcsolatban, például a szója, a marha- és csirkehús, az azonnal oldódó kávé, a cukor, a gyümölcslel-koncentrátumok és a dohány kereskedelmét illetően.

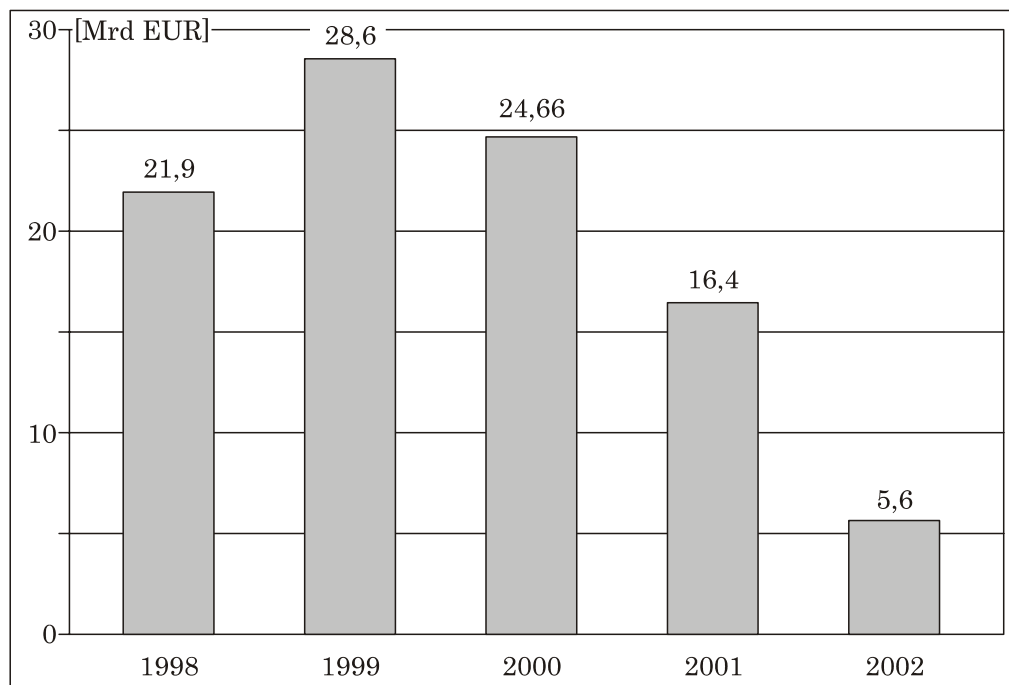
A latin-amerikai integrációs tömörülések közül egyértelműen a Mercosur vonzotta és vonzza a legtöbb külföldi befektetést. Az 1990-es évek második felében dinamikusan növekedni kezdett a térségbe áramló külföldi működőtőke mennyisége, de problémát okozott, hogy a Mercosur tagországok nem fordítottak kellően nagy figyelmet a befektetések minőségére, illetve arra, hogy azok valóban hozzájárulnak-e a fogadó ország gazdasági teljesítményének javításához, termelékenységének és versenyképességének növeléséhez.¹

1999-ben az Unió országaiból 28,6 Mrd EUR értékű működőtőke érkezett a térségbe, s az összes uniós befektetésnek ez 9,2%-át tette ki. 2000-ben a Közösség már csak 24,66 Mrd EUR értékben fektetett be a Mercosur országaiban, s ez az összes uniós befektetés 6,8%-a volt. 2001-ben az Európai Unióból 16,4 Mrd EUR értékű közvetlen működőtőke áramlott a Mercosur tagországaiba, azokból pedig összesen 0,8 Mrd EUR érkezett az Európai Unióba. A tőkeáramlások mérlege tehát az Unió 15,6 Mrd EUR-s többletét mutatta. 2001-ben egyébként az Európai Unió által a

---

¹ Buzás Sándor: A Mercosur tíz éve; In: Kihívások 152. szám, 2002 január, MTA Világgazdasági Kutatóintézet

Mercosur országaiban felhalmozott befektetés-állomány 127,3 Mrd EUR-t tett ki, míg a dél-amerikai országok európai befektetés-állománya mindössze 3 Mrd EUR-t. 2002-ben a két régió között áramló közvetlen működőtőke mennyisége visszaesett: az Unió csupán 5,6 Mrd EUR értékben fektetett be a Mercosur országaiban, igaz, azok uniós befektetései elérték a 0,7 Mrd EUR-t. 2002-ben tehát az Unió befektetésállománya 132,9 Mrd EUR, a Mercosuré pedig 3,7 Mrd EUR volt. 2002-ben egyébként az Európai Unióba érkező közvetlen működőtőke 0,77%-a származott a Mercosur országaiból, míg a kimenő források 4,28%-a érkezett azokba. A 2002. év végére az Európai Unió teljes közvetlen működőtőke állományának 0,33%-a volt Mercosur-befektetés, míg az Európai Unió által külső országokban befektetett állomány 6,96%-át alkották a Mercosur országaiba irányult források.

4. ábra

Az Európai Unió Mercosurban eszközölt közvetlen működőtőke-befektetései alakulása (Mrd EUR)¹

Mint a fenti adatokból is látható, az 1990-es években tapasztalt nagy felfutás után 2000-tól kezdve csökkenni kezdett a Mercosur tagállamaiba áramló működőtőke mennyisége. A Mercosurba és Chilébe érkező összes közvetlen működőtőke 2002-ben 35%-kal esett vissza. Ehhez hozzájárult Argentína és Uruguay válsága, illetve Brazília és Chile gazdasági növekedésének lassulása is.²

¹ Forrás: EUROSTAT-IMF 2002.

² <http://www.worldbank.org/prospects/gep2004/index.htm>

A Mercosur tagországai között az utóbbi években éles verseny alakult ki a külföldi tőke becsalogatására, ami károsan hat a térség stabilitására. A tőkebeáramlás fokozásához egységes befektetői szabályozásra és az infrastruktúra fejlesztésére lenne szükség a Mercosuron belül.¹

2002-re az Európai Unió által Brazíliában befektetett teljes tőkeállomány elérte a 78 Mrd EUR-t. Az országban eszközölt befektetések csaknem fele az Európai Unió országaiból származik. A befektetések legnagyobb része a telekommunikáció, az energiaipar, a pénzügyi szolgáltatások, az autógyártás, a mezőgazdasági ipar és a kiskereskedelem területén valósul meg. Azonban a Mercosur tagállamaiba irányuló közvetlen működő tőke befektetések volumenének csökkenése Brazíliát is súlyosan érinti. 1999-ben az Európai Unió országai még 12,1 Mrd EUR értékű befektetést realizáltak az országban, majd ez az érték 2000-ben elérte a 19,7 Mrd EUR-t, azonban 2001-re 7,4 Mrd EUR-ra esett vissza. Hasonló ütemben csökken a világ más fejlett országaiból érkező működő tőke értéke. 2001-ben összesen 22 Mrd USD értékű tőke érkezett Brazíliába, de ez 2002-ben 17 Mrd USD-ra csökkent. A visszaesés ellenére a térség országai közül továbbra is Brazília vonzza a legtöbb tőkét, sőt, Kína után és Mexikót megelőzve Brazília a világ fejlődő országai közül a második a beáramló közvetlen működő tőke mértékét tekintve. Jelenleg a brazil feldolgozóiparban rejlenek nagy lehetőségek.²

Argentína szintén fontos célpontja az uniós tagállamokból érkező tőkének. 2002-re a teljes, Európai Unió által eszközölt befektetés-állomány 52,3 Mrd EUR-t tett ki az országban. Az Európai Unió közvetlen tőkebefektetései Argentínában meghatározó szerepet játszanak az ipari termelési struktúra átalakításában és modernizációjában. Az 1990-es évek végén az összes befektetés 51%-át az EU tagországai adták (Spanyolország: 39%, Franciaország: 7%, Olaszország: 5%). Az összes befektetés 41%-a származott a NAFTA tagállamaitól, 9%-a pedig a Mercosur többi országától, főként Brazíliától. Azonban az Argentínában 2001 decemberében előállt helyzet bizonytalanná tette az ország helyzetét a további tőkebeáramlást illetően. A nemzeti valuta leértékelődése következtében a legnagyobb veszteséget: mintegy 10 Mrd USD-t a spanyol befektetők szenvedték el. Az 1999-es 16,6 Mrd EUR értékű uniós befektetéshez képest a 2000-es 5,3 Mrd EUR értékű befektetés rendkívül nagy visszaesést jelentett. Az Unióból érkező közvetlen működő tőke volumene 2001-ben is csak 8 Mrd EUR volt. Az argentin válság nem csak az európai, hanem más külföldi tőkebefektetőket is óvatossá tett, noha Argentína alapvetően kedvező terepet és alacsony árakat kínál többek között a természeti erőforrások kiaknázására irányuló befektetések számára. A legnagyobb lehetőségek a bányászatban, a halászatban, az erdészetben és az energiaiparban rejlenek.

A gazdasági reformok Uruguayban is növelték az európai befektetők lehetőségeit. 2002-ben az Európai Unió által Uruguayban befektetett teljes tőkeállomány elérte a 2,3 Mrd EUR-t. 1999-ben és 2000-ben az Unió még csak 0,1 Mrd EUR értékű működő tőkét áramoltatott Uruguayba, de ez az érték 2001-ben elérte a 0,9 Mrd EUR-t.

---

¹ Buzás Sándor: Latin-Amerika az új évezred küszöbén; In: Magyar Tudomány 47. évfolyam, 2002/7. szám; p. 863-869.

² FDI Flows into Latin America and the Caribbean Keep Falling; a letöltés helye: <http://www.lanic.utexas.edu/~sela/AAO/EN/menu/boletinInt.htm>

Paraguayban a tervezett privatizáció megvalósítására lenne szükség ahhoz, hogy az európai befektetők komolyabb mennyiségű működő tőkét vigyenek az országba. Amíg erre nem kerül sor, addig a befektetések volumene igen szerény marad.

5. AZ ANDESI KÖZÖSSÉG ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ KAPCSOLATAI

1969. május 26-án öt, az Andok vidékén fekvő ország: Bolívia, Kolumbia, Ecuador, Peru és Chile képviselői aláírták a Cartagenai Egyezményt, vagyis az Andesi Paktumot, mely egy tíz éven belül létrehozandó vámunió tervét tartalmazta. Ezzel létrejött az Andesi Közösség, más néven Andok Csoport, melyhez 1973-ban Venezuela is csatlakozott, Chile viszont 1976-ban kilépett a szervezetből.

Az Andok Csoport létrehívásának célja a kiegyensúlyozott és harmonikus fejlődés biztosítása, a növekedés gyorsítása, a regionális integrációs folyamatban való részvétel ösztönzése, s végül a népesség életszínvonalának emelése volt. Az Andesi Közösség által eddig elért eredmények között említhető, hogy 1993-ban a tagországok szabadkereskedelmi övezetet hoztak létre, 1995-ben pedig közös külső vámokat állapítottak meg. Lépések történtek a szolgáltatáskereskedelem liberalizálása érdekében is. Az Andesi Közösségen belüli kereskedelem a belső vámok eltörlése következtében 1990 és 1998 között a négyszeresére nőtt. Növekedett a külföldről beáramlott tőke mennyisége is.

Az andesi integráció megközelítőleg 4 710 000 km²-es, a Karib-tenger és a Csendes-óceán partjai között fekvő területet ölel fel. Lakóinak száma 113 M körül van, és rendkívül gyorsan nő. Gazdasági fejlettség tekintetében jelentős eltérések mutatkoznak a tagok között. Amíg például Venezuela a világ ötödik és Latin-Amerika első számú kőolaj-exportőre, addig Bolíviának még tengerpartja sincs, és Dél-Amerika egyik legszegényebb országa. Az andoki országokban, elsősorban Kolumbiában, de Peruban és Bolíviában is súlyos problémát jelent az illegális kábítószer-termelés és -kereskedelem, főleg a kokacserje termelése és a kokalevelek exportja.

Az Andok Csoport összes GDP-je 2003-ban 270 Mrd EUR, egy főre jutó GDP-je pedig 2340 EUR volt, s ennek eloszlása a különböző társadalmi csoportok között rendkívül egyenlőtlen.

5.1. Az Andesi Közösség és az Európai Unió politikai és kooperációs kapcsolatai

Az andesi országok történelmében a legfontosabb egyezés a gyarmati múlt, mely a spanyolok megjelenésével kezdődött az 1500-as évek elején. Az 1530-as években már mind az öt ország spanyol uralom alá tartozott, mely alól SIMÓN BOLÍVAR és harcstársai szabadították fel azokat az 1820-30-as években. Európa számára az öt ország közül kettő történelmének következő fontos állomását a második világháború jelentette, melybe Peru 1942 februárjában, Venezuela pedig 1945 februárjában lépett be a szövetségesek oldalán.

A valódi kapcsolatfelvételre azonban – csakúgy, mint a többi latin-amerikai ország esetében – az Andok Csoport országaival is csak az 1970-es évektől került sor. 1983-ban kereskedelmi és gazdasági együttműködési keretmegállapodás jött létre az Európai Közösség és az Andesi Közösség országai között. Az Európai Közösség 1987-es nyilatkozata a Latin-Amerikával való politikai párbeszéd megkezdéséről az Andok Csoport országait is érintette.

A két régió között napjainkban is folyó politikai dialógus jogi kereteit az Európai Unió és az Andesi Közösség, illetve annak tagországai között 1993-ban megkötött és 1998-ban életbe lépett együttműködési keretmegállapodás adja. 1996-ban Rómában közös nyilatkozat született a párbeszéd megkezdéséről, mely azóta főként a

közép-amerikai országokkal és a Rio Csoport tagjaival tartott rendszeres tanácskozások keretein belül folyik.

Az Andesi Közösség tagjainak közelmúltbeli történelmét általában a belpolitikai viszonyok kaotikus volta, a félkatonai szervezetek tevékenysége, a puccsok és terrorakciók, a korrupció, esetenként pedig a diktatórikus hatalomgyakorlás határozták meg. A legutóbbi évtizedben megkezdődött ezen országokban a demokratizálódási folyamat, azonban a demokratikus hagyományok hiánya és a bizonytalan gazdasági helyzet időről időre veszélybe sodorja a már elért eredményeket.

Az utóbbi néhány évben az Európai Unió és az Andesi Közösség párbeszédének folytatása érdekében tartott magas szintű találkozók az andoki országok vezetői többször kezdeményezték, hogy a két integrációs tömörülés magasabb szintre emelje kapcsolatait, és az Andok Csoport országai azon országok sorába kerülhessenek az Unió külkapcsolati rendszerében, melyekkel a Közösség társulási viszonyon alapuló kapcsolatokat tart fenn. A 2000-ben Vilamourában tartott találkozón a miniszterek megbízták az Európai Unió Bizottságát és az Andesi Közösség Főtitkárságát, hogy készítsen tanulmányt a két régió gazdasági és kereskedelmi kapcsolatainak helyzetéről, s ezáltal tegye lehetővé a társulási megállapodásról folyó tárgyalások megkezdését.

2002 decemberében az Európai Unió Bizottsága ajánlást fogalmazott meg a Tanácsnak, hogy az hatalmazza fel tárgyalások kezdeményezésére az Unió és az Andok Csoport, illetve tagországai között, azzal a céllal, hogy a felek között létrejöheszen egy új, politikai párbeszédéről és együttműködéséről szóló megállapodás. 2003 májusában a tárgyalások megkezdődtek, októberben le is zárták azokat, decemberben pedig Rómában aláírták az említett megállapodást. A 2004-es guadalajarai csúcstalálkozó alkalmával az Európai Unió és az Andesi Közösség képviselői megállapodtak abban, hogy a következő cél a szabadkereskedelmet is magában foglaló társulási megállapodás megkötése lesz.

Ami a kooperációs kapcsolatokat illeti, Latin-Amerikában az Andok-régió volt az első, mellyel az Európai Unió regionális együttműködési megállapodást kötött.¹ Az együttműködés jelenlegi szintjének jogi kereteit az 1993-ban aláírt regionális együttműködési keretmegállapodás jelenti, mely külön fejlesztési záradékot is tartalmaz. A két régió közötti kooperációnak az a magas szintű párbeszéd adott lendületet, melyet 1995-ben kezdtek egymással az Európai Unió Trojkájának tagjai és az andoki országok drogügyekért felelős miniszterei a drogok terjedésének megfékezéséről. A párbeszéd eredményeként 1995-ben a megosztott felelősség elvét figyelembe vevő bilaterális megállapodás született az Unió Bizottsága és az összes andoki állam között a drogok, illetve a drogok előállítására alkalmas kémiai anyagok, elővegyületek kereskedelmének visszaszorításáról és felhasználásának megelőzéséről, illetve a megtett lépések rendszeres felülvizsgálatáról. Az egyezmény 1997-ben lépett életbe.

Az Andok-régió számára az Európai Unió az első számú donor a segélyeket és pénzügyi kölcsönöket illetően. Az 1992-2000-es időszakban évenként 5 és 10 M EUR értékű támogatásban részesült az Andok Csoport, ami az összes támogatásra szánt uniós forrás 6%-át jelentette. Az 1996 és 2000 között elfogadott projektek

---

¹ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 188-199.

nagy része az andesi belső piaccal, illetve a két régió közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok jelenlegi helyzetével és jövőbeli kilátásaival foglalkozott. 2000-ben a Bizottság jóváhagyta azt a programot, melynek keretében út épült Peru és Ecuador között, hogy elősegítse a két ország közötti béke megteremtését. 2001-ben az Európai Unió támogatásai főleg a szociális infrastruktúra és a szolgáltatásszektor területére irányultak. 2002-ben a Bizottság az andoki országokkal foglalkozó új regionális stratégiát fogadott el a 2002-2006-os időszakra, és ennek értelmében három fő projektet hagyott jóvá. Ezek: a természeti katasztrófákra való felkészültség növelése (összesen kb. 11 M EUR támogatással), statisztikai együttműködés az EU és az Andesi Közösség között (5 M EUR) és az andoki régió stabilitása, valamint a régió országai közötti konfliktusok megelőzése (kb. 940 000 EUR). Ezen kívül a Bizottság jóváhagyta azt a regionális projektet, melynek célja a drogok előállítására alkalmas kémiai vegyületek elterjedésének megakadályozása (1,6 M EUR támogatással). Az Európai Unió 2004-re új, 7 M EUR értékű programot indított az Andok Csoport országai számára. Ezzel a civil szervezeteket és a regionális integráció elmélyítését kívánja támogatni.

A fentiekben tárgyalt támogatásokon túl az Andok Csoport a már említett, egész Latin-Amerikára kiterjedő horizontális programok keretei között is részesül uniós forrásokból. Ezen kívül az Európai Unió támogatásaiból az Andok Csoport országai bilaterális alapon is részesülhetnek. A támogatott területek összhangban állnak a Bizottság által 2002-ben minden andesi országról elfogadott országstratégiában kiemelt területekkel.

5.2. A gazdasági kapcsolatok fejlődése

Az EK és az andoki országok között 1983-ban megkötött regionális együttműködési keretmegállapodás nem biztosított preferenciális elbánást az andoki országok számára, és nem tartalmazott pénzügyi segítségnyújtásról szóló cikkelyeket sem.¹ A megállapodás fő célja a két régió országai közötti kereskedelem fejlődésének ösztönzése, az ágazatok közötti együttműködés előmozdítása, valamint a tudományos és műszaki kooperáció támogatása volt. Az egyezményben a felek leszögezik, hogy bár a megállapodás nem preferenciális alapon jön létre, figyelembe veszik majd az andoki országok és a Közösség tagjainak eltérő fejlettségi szintjét. A kooperáció kiterjed a mezőgazdaságra, az energia- és agráriparra, a tudományos és technikai fejlesztésre, a foglalkoztatás növelésére, a regionális fejlesztésre, a környezetvédelemre, a vidékfejlesztésre és az élelmiszerellátás javítására. Ezen célok megvalósításához szükség van a szállítás és a távközlés fejlesztésére, illetve folyamatos információcserére. Az 1993-ban aláírt második – úgynevezett harmadik generációs – együttműködési keretmegállapodás lényegében az 1983-as egyezménnyel azonos bekezdéseket tartalmazott, s célja a gazdasági és politikai együttműködés elmélyítése volt.

Az Európai Unió a kétoldalú szerződéses kapcsolatok mellett ugyanakkor 1990-től kezdve az Andok Csoport országait az általános preferenciarendszer kedvezményezett körébe tartozó országok közé sorolta, így autonóm döntés alapján egyolda-

---

¹ Palánkai Tibor: Fejlődő országokkal kialakított kapcsolatok; In: Európa Kislexikon, BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999

lú támogatásban is részesíti őket.¹ Ezt a lépést a kábítószerek előállítására és terjedése, pontosabban az ez ellen való védekezés szükségessége indokolta. Az EK ugyanis ösztönözni kívánta olyan termékek termelését és exportját, melyek a latin-amerikai országok számára alternatívát jelenthetnek a kábítószer előállítására alkalmas növények és elővegyületek kereskedelmével szemben. Ehhez viszont nagyobb mértékű gazdasági, politikai és társadalmi stabilitásra volt szükség, mint ami akkor a térség országait jellemezte.

A GSP-elbánás meghatározott kvótákon belül vámmentességet biztosít az ipari kész- és félkész termékek nagy részére, és alacsonyabb vámokkal terheli a mezőgazdasági termékek jelentős körét. Célja, hogy megkönnyítse a fejlődő országok termékeinek uniós piacokra való jutását. A GSP-n belül a termékek négy kategóriába sorolhatók. Az elsőbe a nagyon érzékeny, főleg textilipari és vaskohászati termékek tartoznak. Az ezekre fizetendő vámok nagyságát a normál esetben alkalmazott közös vámok 85%-ában állapították meg. Az érzékeny termékek kategóriája főként vegyipari és elektronikai termékeket, cipőket, autókat foglal magában. Ezekre a normál esetben kivetett vámok 70%-a fizetendő. A harmadik kategória a kevésbé érzékeny termékek egész sorát jelenti, melyekre a támogatott országok a rendes vámok 35%-át fizetik. A negyedik csoportba tartozó nem érzékeny termékek pedig vámmentesen exportálhatók. Ezen kívül az andoki országok esetében külön listán határoztak meg egy sor – főleg mezőgazdasági – terméket, melyek szintén minden fajta kereskedelmi akadály alól mentesülnek. Ilyen például a tonhal, a sárgadinnye, a szezám, a dohány, illetve a zöldség- és gyümölcslevek, valamint a gyanta, a növényirtók és különböző vegyi anyagok.²

Az „andesi GSP”-t az Unió rendszeresen meghosszabbítja annak függvényében, hogy a latin-amerikai országok milyen eredményeket tudnak felmutatni a kábítószer elleni harcban. Mivel a GSP az Unió részéről egyoldalúan nyújtott preferenciális elbánást jelent, a támogatás bármikor megvonható a kedvezményezettektől, amennyiben a Közösség úgy ítéli meg, hogy bizonyos gazdasági vagy politikai feltételek nem teljesülnek.³ Az andoki országok számára megállapított GSP 1994-ig volt érvényben, majd az 1995-2004-es időszakra – immár Venezuelát is bekapcsolva a rendszerbe – meghosszabbították és új elemekkel és feltételekkel egészítették ki a mechanizmust. 2001-ben a Miniszterek Tanácsa döntött a GSP megújításáról, s így annak új formája van életben 2002. január 1-jétől 2004. december 31-ig. 2002-ben Quitóban az Európai Unió és az Andesi Közösség képviselői tárgyaltak az eddig elért eredményekről és a további kilátásokról. Az andoki országok álláspontja szerint a GSP működésének hatékonyságát számos tényező gátolja, ezért a felek a statisztikai adatok és az információk rendszeres cseréjében állapodtak meg a kapcsolatok erősítése érdekében, és az Unió képviselői a politikai és gazdasági feltételek teljesülése esetén és a kábítószer elleni harc eredményeinek függvényében kilátásba helyezték a GSP meghosszabbítá-

¹ Palánkai Tibor: Fejlődő országokkal kialakított kapcsolatok; In: Európa Kislexikon, BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999

² de Lourdes Vásquez, María: Cómo y qué exportar? – Exportaciones entre la teoría y la práctica; a letöltés helye: <http://www.dinero.com.ve>

³ Palánkai Tibor: Fejlődő országokkal kialakított kapcsolatok; In: Európa Kislexikon, BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999

sát a 2005 és 2014 közötti időszakra. 2003 decemberében a Miniszterek Tanácsa úgy döntött, hogy a GSP jelenlegi formája 2005-ben még érvényben marad.

5.3. Kétoldalú kereskedelmi és tőkekapcsolatok az Andesi Közösség és az Európai Unió között

A GSP-nek és a legnagyobb kedvezményes elbánásnak köszönhetően az Andesi Közösség által exportált termékek megközelítőleg 80-90%-a vámmentesen jut az Európai Unió piacaira. Ennek következtében az Andok Csoport Európai Unióba irányuló exportja 1990 és 2000 között 60%-kal nőtt. Az Unió teljes kereskedelmében az Andesi Közösség csupán 0,8%-kal, míg az Andesi Közösség importjában az Unió 17%-kal, exportjában 12%-kal, összes kereskedelmében pedig 14%-kal részesedik, s ezzel az andoki országok számára a második legfontosabb kereskedelmi partner. Az export termékszerkezete egy fejlett és egy fejletlen régió közötti kapcsolatra utal, ugyanis az Unió exportjának 85%-a feldolgozott termék (főleg gépek, gépi berendezések és vegyipari termékek), az andoki országok exportjának viszont kb. 90%-át nyersanyagok és energiahordozók alkotják.

Az elmúlt évtizedek adatait figyelembe véve elmondhatjuk, hogy az Andesi Közösségből érkező uniós import előbb csökkent, majd nőni kezdett, míg az oda irányuló export kis visszaesést követően megnőtt. 1990-ben az uniós import 4,8 Mrd ECU-t tett ki, ami az összes importból való 1,1%-os részesedésnek felelt meg. 2000-ben ugyan az import 7,8 Mrd EUR-ra nőtt, de ez is csak 0,8%-os részesedés eléréséhez volt elég. 2003-ban az Európai Unió Andesi Közösségből származó importja 8,5 Mrd EUR-t tett ki, ami 0,9%-os részesedést jelentett az összes importból. Ugyanakkor az Európai Unióból az Andok Csoportba irányuló export értéke 1990-ben 3,6 Mrd ECU volt, ami 0,9%-os részesedésnek felelt meg, s 2000-ben az export értéke elérte a 6,8 Mrd EUR-t, azonban az összexportból való részesedés így is 0,7%-ra csökkent. 2003-ban az Európai Unió exportja 7 Mrd EUR-ra nőtt, az összes exportból való részesedés azonban 0,7% maradt.¹

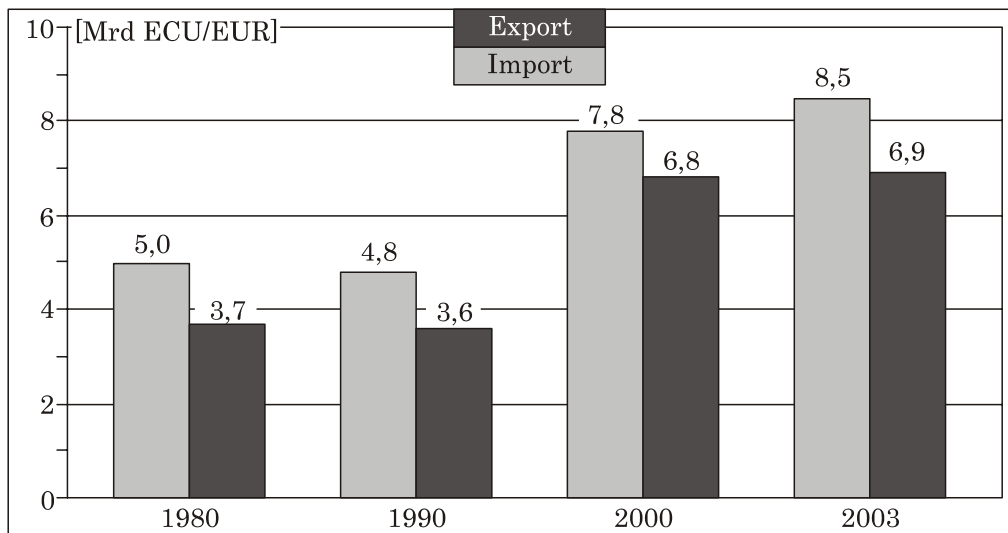
A kereskedelmi mérleg mindegyik vizsgált évben az Andesi Közösség aktívumát mutatta. 1990-ben az Andok Csoportnak 1,2 Mrd ECU-s többlete volt az Európai Unióval szemben. Ez 2003-ban elérte az 1,6 Mrd EUR értéket. A 2003. évi többlet Kolumbia, Peru és Ecuador pozitívumának volt köszönhető, míg Venezuela és Bolívia mérlege negatív lett az Unióval szemben.

A 2003. évi árucserforgalmat vizsgálva azt látjuk, hogy az Andesi Közösségből származó uniós import legnagyobb részét a mezőgazdasági és az energiaipari termékek képviselték 2,9 Mrd EUR-val, illetve 2,5 Mrd EUR-val. Utóbbiakat főleg Venezuela szállítja nagy mennyiségben az Unió piacára. Nagyjából 200 M EUR-t tett ki a vegyi anyagok és a textilipari termékek importja. Gépeket 100 M EUR, járműveket 40 M EUR értékben importált az Unió.

Az Európai Unió Andesi Közösségbe irányuló exportjának legnagyobb részét a gépek és a vegyipari termékek képviselték 2,2 Mrd EUR-val, illetve 1,4 Mrd EUR-val. Járművek és szállítóeszközök 700 M EUR, mezőgazdasági cikkek pedig 600 M EUR értékben kerültek kivitelre. A textilipari export értéke 180 M EUR-t, az energiaipari termékek kivitele pedig mindössze 100 M EUR-t tett ki.

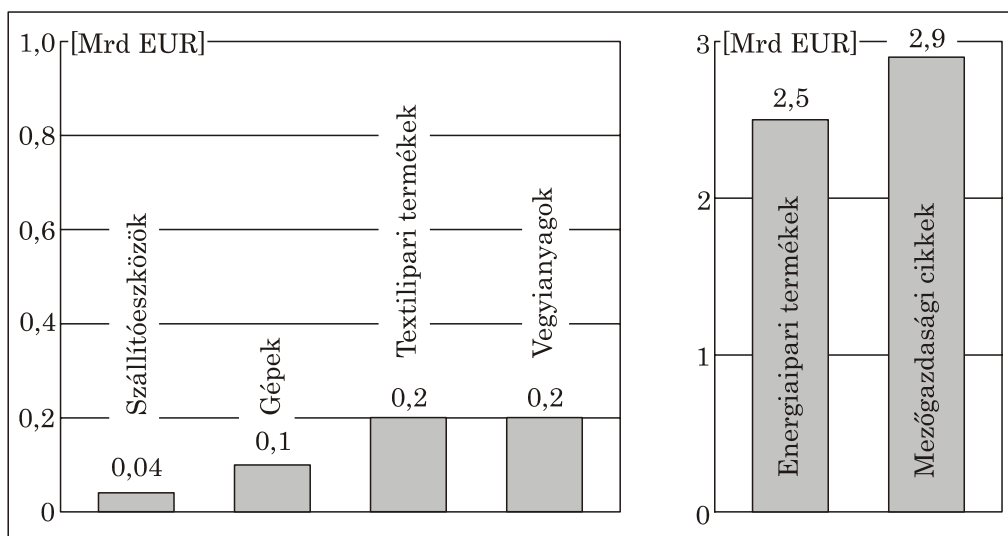
---

¹ External and Intra-European Union Trade – Statistical Yearbook; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002

5. ábra

Az Európa Unió Andesi Közösséggel folytatott kereskedelmének alakulása (Mrd ECU/EUR)¹

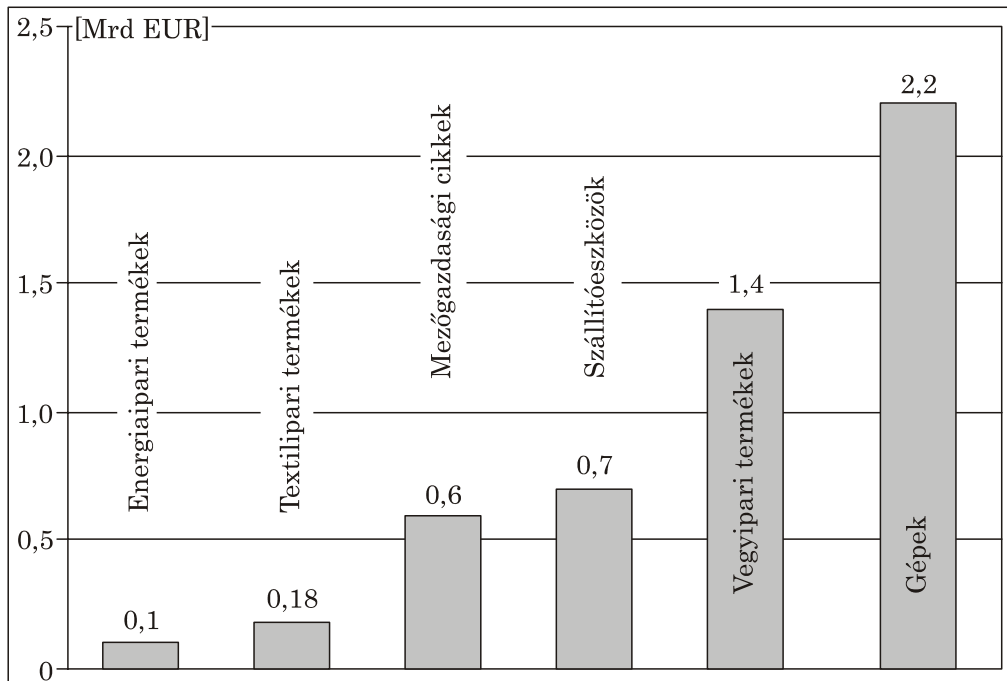
6. ábra

Az Európai Unió Andesi Közösségből származó 2003. évi importja termékcsopontonkénti bontásban (Mrd EUR)²

¹ Forrás: EUROSTAT-IMF 2003.

² Forrás: EUROSTAT-IMF 2004.

7. ábra

Az Európai Unió Andesi Közösségbe irányuló 2003. évi exportja termékcsoportonkénti bontásban (Mrd EUR)¹

Akár az export-, akár az importértékeket nézzük, az andesi országok elmaradnak a Mercosur országok mögött. A térségben az Unió legfontosabb kereskedelmi partnere Venezuela. 2003-ban a Venezuelába érkező közösségi export 3,1 Mrd EUR értéket ért el. Kolumbiánál ez az érték az adott évben 1,8 Mrd EUR volt. Peruba, illetve Ecuadorba 0,9 Mrd EUR értékben exportált az Európai Unió. A Bolíviába irányuló uniós export pedig csupán 0,2 Mrd EUR-t tett ki. Az uniós import Venezuelából 2003-ban 2,7 Mrd EUR volt. A Kolumbiából érkező import ennél valamivel kisebb: 2,3 Mrd EUR értéket ért el. Perutól szintén 2,3 M EUR, míg Ecuadortól 1,1 Mrd EUR értékben importált az Unió. A Bolíviából érkező import mindössze a 0,1 Mrd EUR értéket érte el.

Az Európai Unió számára az Andesi Közösség tagországai közül a szolgáltatások kereskedelmében is Venezuela és Kolumbia a legfontosabb partner. Az Uniónak a szolgáltatások terén a 2002. évi adatok szerint mindkét országgal szemben 0,4 Mrd EUR-s többlete volt. Venezuela Uniótól érkező szolgáltatásimportja az adott évben 1,1 Mrd EUR-t tett ki, exportja pedig csak 0,7 Mrd EUR-t. Kolumbia szolgáltatásimportja 0,8 Mrd EUR, exportja pedig 0,4 Mrd EUR volt. Ha a szolgáltatások importját és exportját összesítve vizsgáljuk, látszik, hogy az Európai Unió összes szolgáltatáskereskedelmében Venezuela 0,3%-kal, míg Kolumbia 0,2%-kal részesült.

¹ Forrás: EUROSTAT-IMF 2004.

Alapjában véve az Európai Unió tagországai számára az Andok Csoport országai nem tartoznak a legkedveltebb célpontok közé a működőtőke befektetések szempontjából. Az andesi régióknak azonban létfontosságúak a Közösségből érkező befektetések, mivel az Andesi Közösség országaiban az Unió a második helyen áll a külföldi befektetők sorában. 2002-ben a három legnagyobb befektető Franciaország, Spanyolország és Németország volt, a tőlük érkező tőke az összes uniós befektetés 60%-át adta.¹

A GSP megadása az andesi országoknak, valamint a részben ennek hatására megélénkülő gazdasági kapcsolatok az 1990-es években a tőkeforgalomra is pozitív hatással voltak. Az andesi integrációban eszközölt külföldi tőkebefektetések értéke az 1990-es 1,2 Mrd USD-ról 1998-ban 10,6 Mrd USD-ra nőtt. 1999-től kezdve azonban ez az érték csökkenni kezdett.

Az Európai Unió szempontjából az Andesi Közösség országai közül a tőkebefektetéseket illetően is Venezuela, illetve Kolumbia a legfontosabb partner. 1999-ben az Európai Unió 0,8 Mrd EUR értékű befektetést eszközölt Venezuelában. Ez az érték 2000-ben 2,2 Mrd EUR-ra nőtt, 2001-ben azonban 2 Mrd EUR-ra esett vissza. 1999-ben az Európai Unióból származó összes Venezuelában jelenlévő tőke 4 Mrd EUR-t tett ki. 2000-ben már elérte a 6,3 Mrd EUR-t, 2001-ben pedig a 8,4 Mrd EUR-t.

Kolumbiában ennél kedvezőtlenebb volt a helyzet. 1999-ben az Európai Unió 0,4 Mrd EUR értékű befektetést eszközölt országban, azonban 2000-ben 0,6 Mrd EUR-s tőke kivonásra került sor, ami 2001-ben is folytatódott, igaz, akkor már csak 0,1 Mrd EUR-s értékkel. 1999-ben az Európai Unióból származó kolumbiai befektetés-állomány 5 Mrd EUR-t tett ki. Ez az érték 2000-re a tőke kivonások következtében 4,8 Mrd EUR-ra csökkent, 2001-ben pedig már csak 4,7 Mrd EUR-t ért el.

6. A CARICOM ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ KAPCSOLATAI

1973. július 4-én Barbados, Guyana, Jamaica, valamint Trinidad és Tobago aláírták a Chaguaramasi Szerződést, mely a Karibi Közösség és Közös Piac alapító dokumentuma. Azóta csatlakozott a szervezethez Suriname, Grenada, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, Saint Lucia, a Dominikai Közösség, Antigua és Barbuda, Montserrat, Saint Kitts és Nevis, Haiti, a Bahama-szigetek és Belize. A Caricomnak tehát napjainkban tizenöt tagállama van.

A szervezet létrejöttének egyik legfőbb céljaként a tagok egy több szakaszban kialakítandó, a legtöbb termék esetében alkalmazandó közös külső vámrendszer 1998-ig történő létrehozását jelölték meg. 1987-ben a Karibi Közösség tagországai megállapodtak az integráció elmélyítésében és az egységes belső piac létrehozásában. 2001-re nagyjából sikerült megteremteni az egységes belső piac létrehozásához nélkülözhetetlen jogi és intézményi kereteket. A tagok az egységes belső piac kialakításától világgazdaságban betöltött súlyuk növekedését és fejlődésük gyorsulását várják.

A Caricom országainak együttes területe mindössze 622 000 km². A tagországok nagyjából körülveszik a Karib-tengert. Lakosságuk összesen 34 M fő, és a térségre rendkívül magas népszaporulat jellemző.

Az egyes karibi országok gazdasági teljesítménye 2003-ban jelentősen eltért egymástól, de mindegyik tagállamról elmondható, hogy gazdaságuk fejlesztése te-

---

¹ European Union Foreign Direct Investment Yearbook 2000; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2001

kintetében még számos tennivalójuk akad. A jelenlegi körülmények között ugyanis még az olyan alapvető közszolgáltatások biztosítása is kérdéses, mint az egészségügy és az oktatás. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások az egész régió idegenforgalmára rossz hatással voltak.

6.1. A Caricom és az Európai Unió politikai és kooperációs kapcsolatai

A három regionális integrációs csoport közül a Caricom tagjainak történelme fonódott össze a legszorosabban Európával, mivel ezen országok a 15. század végétől, azaz a gyarmatosítás kezdetétől fogva egészen a 20. század végéig szinte megszakítás nélkül különböző nyugat-európai hatalmak uralma alá tartoztak, sőt a 15 tagország közül Suriname-ot és Haitit leszámítva ma is minden állam a Brit Nemzetközösség tagja.

A Caricom tagországai közül nem egyet KOLUMBUSZ KRISTÓF fedezett fel az 1490-es években. A felfedezéseket követő évszázadokban britek, franciák és spanyolok küzdöttek a szigetekért, de a hollandok is érdekeltek voltak a térségben. A tagországok többsége csak az 1900-as évek végén vívta ki függetlenségét. Tehát amikor az Egyesült Királyság 1973-ban csatlakozott az Európai Közösséghez, a karibi országok egy része még uralma alatt állt, így a Közösség szempontjából ezek az országok a Római Szerződés által felállított „tengeren túli országok és területek” kategóriába tartoztak.¹ Bár a Brit Nemzetközösség mára inkább jelképes, laza társulássá vált, a karibi országokban hivatalosan napjainkban is az angol királynő uralkodik. Egyébként az országok többségének politikai életére a parlamentarizmus és a demokratikus berendezkedés jellemző.

Az Európai Unió és a Caricomhoz tartozó országok közötti politikai párbeszéd napjainkban főként a közös ACP-EU intézmények keretei között folyik. Szubregionális szinten minden évben specifikus párbeszédre kerül sor az Európai Bizottság és a Cariforum között, mely alkalmat ad az aktuális és kölcsönös érdeklődésre számot tartó témák megvitatására. Azonban az Európai Unió külső kapcsolatrendszerében a karib-tengeri országok marginális szerepet töltenek be. A Caricom számos tagállamában az Európai Unió országai közül csak az Egyesült Királyság tart fenn diplomáciai képviseletet.

Az Európai Unió által a Caricom országaival fenntartott kooperációs kapcsolatok egyik dimenzióját az ACP országokkal való kooperáció jelenti. Az Európai Fejlesztési Alap (EDF) támogatást nyújt ezen országoknak, így a karibi államoknak is annak érdekében, hogy a gazdasági partnerségi megállapodás életbe lépésével rájuk háruló kereskedelmi kötelezettségeiknek eleget tudjanak majd tenni.

A Karib-térség országai számára az Európai Unió az első számú segélyező. Támogató tevékenységének középpontjában a karibi országok regionális integrációs folyamatának gyorsítása, az egységes belső piac létrehozásának elősegítése áll. Ezen célok elérése érdekében az Unió ösztönözni próbálja a karibi országok közötti társadalmi, ökológiai és technikai együttműködést. 1976 és 2000 között a Karib-térség összesen 353 M EUR támogatásban részesült, melyek az oktatás, az infrastruktúra, a katasztrófavédelem, az idegenforgalom és az egészségügy területén kerültek felhasználásra.

---

¹ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 188-199.

nálásra. Az úgynevezett Barbados Akcióterv értelmében az Unió és a karibi országok közötti kooperáció kiemelten fontos területét jelenti a drogok elleni küzdelem is.

Az Európai Unió az Európai Fejlesztési Alap (EDF) tevékenységének kilencedik, 2001-től 2005-ig tartó időszakában összesen 690 M EUR-t különített el országos hatókörű, és 57 M EUR-t szubregionális programokra. Az Unió tevékenységét segíti az Európai Beruházási Bank (EIB), mely a térség kis- és középvállalkozásainak nyújt forrásokat. Az ACP országok vállalatainak fejlesztése érdekében létrejött központ (Centre for the Development of the Enterprise – CDE) szintén aktív volt a Karib-térségben: 1977 és 2001 között 500 helyi társaságnak összesen 18 M EUR támogatást nyújtott.

Az Unió az 1976-2001-es időszakban az egyes karibi országok egyéni fejlesztési programjaihoz összesen 1.234 M EUR-val járult hozzá. A támogatott területek közül kiemelhető az infrastruktúra, az intézményrendszer, a katasztrófavédelem, valamint a karibi országok gazdasági stabilizációja.

6.2. A gazdasági kapcsolatok fejlődése

Az Európai Közösség volt gyarmataival és Európán kívül fekvő külbirtokaival fenntartott kapcsolataival már a Római Szerződés is foglalkozott. Ennek 238. cikke (vagyis az EK Sz 310. cikke) a kereskedelmi kapcsolatokat preferenciális alapokra helyezte, illetve a fejlődő országok vonatkozásában más jelentős előnyök nyújtásának lehetőségét is biztosította.¹

Az Európai Közösség első kibővülése után 1975-ben létrejött a társulás jogalapjára épült Loméi Konvenció. Ez egyes karib-tengeri és csendes-óceáni országokra is kiterjedt. Az egyezmény erősen aszimmetrikus volt, és viszonzás nélküli szabad piacra jutást engedett az ACP (magyarul AKCs) országoknak az Európai Közösségben. A fejlődő országok jelentős összegű segélyekben is részesültek.² 1979-ben megszületett a II., 1984-ben a III., végül 1990-ben a IV. Loméi Megállapodás, melyet 1995-ben meghosszabbítottak. A részt vevő országok köre egyre nőtt, és az utolsó megállapodást az Európai Közösség akkori tizenkét tagállama mellett már 71 fejlődő ország írta alá.

Az afrikai, karibi és csendes-óceáni országok exportjövodelmeinek stabilizálása érdekében az Európai Közösség külön rendszert hozott létre. A Stabex célja az ACP országok exportjának legfontosabb részét képező 48 mezőgazdasági termék exportjából származó árbevételek stabilizálása, a Sysmin pedig a bányászati termékekre vonatkozik. A Stabex és a Sysmin keretein belül a fejlődő országok akkor kaphatnak támogatást, ha a meghatározott mezőgazdasági, illetve bányászati termékek az adott ország export árbevételének legalább 15%-át adják, és a termékek ára 10-15%-kal elmarad a megelőző négy év átlagától.³

2000. június 23-án a benini Cotonou-ban újabb megállapodás született az Európai Unió és 77 ACP ország között. (Az egyezményt a 15 karibi államon kívül 48 afri-

¹ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 98-100.

² Hargita Árpádné: Külkapcsolati rendszer; In: Európa Kislexikon; BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999

³ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 188-199

kai és 14 csendes-óceáni ország írta alá.) A Cotonou-i Konvenciót húsz évre kötötték. Ez előrevetítette az úgynevezett Gazdasági Partnerségi Társulás (EPA) jövőbeli megvalósítását, mely a kereskedelmi preferenciák hosszabb távon való kölcsönössé tételét is jelenti. Az aláírók az egyezményben célként tűzik ki a szegénység elleni küzdelmet, az afrikai, karibi és csendes-óceáni országok fenntartható gazdasági fejlődésének biztosítását és ezen országok világgazdaságba történő integrációját.

A Cotonou-i Konvenció által elindított folyamat eredményeként 2002 szeptemberében az összes ACP ország részvételével megkezdődtek a tárgyalások a Gazdasági Partnerségi Társulásról. Az ACP csoport egyes tagjaival való specifikus egyeztetésekre 2003 szeptemberétől kezdve kerül sor. A Gazdasági Partnerségi Társulás a felek szándéka szerint legkésőbb 2008. január 1-jén életbe lép az Európai Unió és az egyes ACP országok között.

6.3. Kétoldalú kereskedelmi és tőkekapcsolatok a Caricom és az Európai Unió között

Bár a karibi országok és az Európai Unió közötti kereskedelmi kapcsolatok a karib-tengeri államok számára fontosak, az Európai Unió szemszögéből a két térség közötti számos megállapodás ellenére meglehetősen jelentéktelenek maradtak.¹ A karibi országok számára az Európai Unió a második legjelentősebb kereskedelmi partner. 2003-ban a térség összes importjának 16%-a származott az Európai Unió tagországaiból, és összes exportjának 19%-a irányult azokba. 1980 és 2000 között az Európai Unió karibi országokból származó importja 2,2 Mrd EUR-ról 5,6 Mrd EUR-ra nőtt, oda irányuló exportja pedig 1,6 Mrd EUR-ról 8,8 Mrd EUR-ra változott. Ezen belül az Európai Unió Caricom tagországoiktól származó importja 1990-ben 1,304 Mrd EUR-t tett ki. Ennek 50%-át, azaz 657 M EUR-t a mezőgazdasági cikkek behozatala képviselte. Az agrártermékek aránya az 1990-es évtizedben, sőt, az ezredforduló után is magas maradt, ám egyre csökkenő tendenciát mutat. Jelenleg a teljes áruexport 11%-át adja a rum, 8%-át a cukor, 5,5%-át pedig a banán. 2000-ben az Európai Unió Caricom tagoktól származó összes importja kb. 3 Mrd EUR volt, 2001-ben az összes import 2,842 Mrd EUR-ra, 2002-ben 3,115 Mrd EUR-ra nőtt, 2003-ban az Európai Unió összesen csak 2,916 Mrd EUR értékben importált a karibi országoktól.

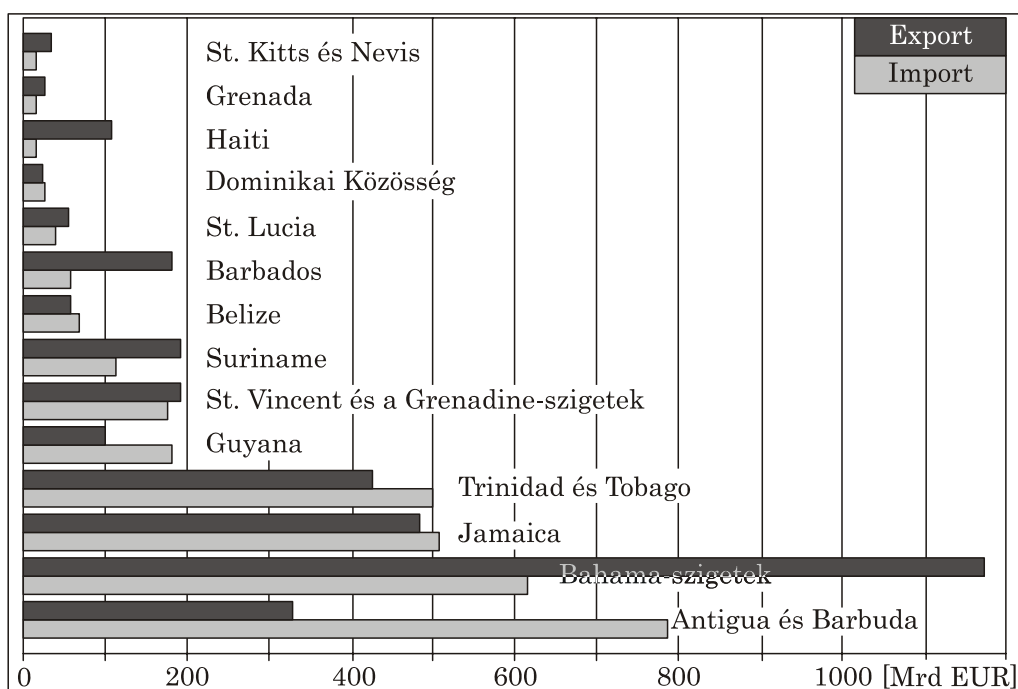
A Caricom tagországaiba irányuló uniós export 1990-ben csak kb. 1 Mrd EUR-t tett ki. 2000-ben az összes export 3,478 Mrd EUR-ra nőtt, 2001-ben 2,766 Mrd EUR-ra csökkent, 2002-ben 3,374 Mrd EUR-ra nőtt, 2003-ban pedig elérte a 4,085 Mrd EUR-t. A mezőgazdasági cikkek kiemelkedően nagy aránya a Caricom tagországainak Európai Unióba irányuló kivitelében egyértelműen egy fejlett és egy fejletlen régió közötti kereskedelmi kapcsolatra utal. Az Európai Unió és a Caricom közötti árukereskedelemben 1990-től kezdve a legtöbb évben az Európai Uniónak volt többlete. 2003-ban például a mérleg az Európai Unió 1,167 Mrd EUR-s pozitívumát mutatta.

2003-ban a Caricom tagjai közül a legnagyobb értékben Antigua és Barbuda exportált az Európai Unió országaiba. Az Unió összes Antigua és Barbudából érkező importja 787,6 M EUR-t tett ki. Viszonylag jelentős volt még a Bahama-szigetektől

---

¹ External and Intra-European Union Trade – Statistical Yearbook; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002

származó import (616,4 M EUR) és a jamaicai behozatal (507,5 M EUR). Ennél kevesebbet exportált az Unióba Trinidad és Tobago (499,5 M EUR), Guyana (182,1 M EUR), St. Vincent és a Grenadine-szigetek (176,2 M EUR), Suriname (112,3 M EUR), Belize (68,2 M EUR), Barbados (57,1 M EUR). Elenyésző volt a St. Luciából, a Dominikai Közösségből, a Haitiról, a Grenadából, valamint a St. Kitts és Nevisből származó import. A mezőgazdasági termékek aránya a teljes importon belül St. Lucia, Belize és Grenada esetében volt a legnagyobb (95%; 88%; 86%), míg St. Vincent és a Grenadine-szigetek, Trinidad és Tobago, valamint Antigua és Barbuda esetében a legkisebb (14%; 7%; 0%).

8. ábra
Export és import az EU és a Caricom között 2003-ban¹

Az Európai Unió a Caricom tagországai közül 2003-ban a Bahama-szigetekre exportált a legnagyobb: 1174,5 M EUR értékben. A Jamaicába irányuló uniós export 483,3 M EUR-t, a Trinidad és Tobagóba irányuló 423,8 M EUR-t, az Antigua és Barbudába áramló 327,9 M EUR-t, a St. Vincentbe irányuló pedig 192,8 M EUR-t tett ki. Suriname-ba 191,1 M EUR, Barbadosra 181,1 M EUR, Haitira 108,2 M EUR értékben exportált az Unió. Guyanába irányuló kivitele pont 100 M EUR volt. A sor végén áll Belize, St. Lucia, St. Kitts és Nevis, Grenada, valamint a Dominikai Közösség.

Az adatokból jól látszik, hogy az Európai Unió Caricom tagországokkal való kereskedelmének mérlege 2003-ban a Bahama-szigetek esetében a kereskedelem

¹ Forrás: EUROSTAT 2004.

volumenéhez képest jelentős: 558 M EUR-s aktívumot mutatott. A Barbados-szal folytatott kereskedelemben az Unió 124 M EUR-s, Haitival szemben 93,8 M EUR-s, Suriname-mal szemben pedig 78,8 M EUR-s többletet könyvelhetett el. Kisebb mértékben ugyan, de szintén pozitív volt a Közösség mérlege a St. Kitts és Nevis-sel, a St. Vincenttel, a St. Luciával, valamint a Grenadával folytatott kereskedelemben is. Az Európai Uniónak Antigua és Barbuda viszonylatában volt a legnagyobb: 459,7 M EUR-s a külkereskedelmi mérleghiánya. A Guyanával való kereskedelemben a Közösség negatívuma 82,1 M EUR-t, Trinidad és Tobagóval szemben pedig 75,8 M EUR-t tett ki. Csekély mértékben a Jamaicával, a Belize-zel és a Dominikai közösséggel folytatott kereskedelem mérlege is passzív volt az Unió szempontjából.

Az Európai Unió és a karibi országok, köztük a Caricom tagjai közötti kereskedelmi kapcsolatok fontos eleme a banán kereskedelme. A banán esetében érvényes vám- és kvótarendszer legkésőbb 2006-ig lesz érvényben, attól kezdve pedig csak vámok alkalmazására kerül majd sor. Az átmeneti időszakra az Európai Unió a WTO engedélyével a karibi országok számára előnyös kvótákat állapított meg. Emellett 1999-től kezdve átlagosan évi 33 M EUR-ban részesíti a hagyományos karibi banántermelőket a termelés diverzifikálása és a termelékenység növelése érdekében. Nem egy karibi ország részese továbbá a cukor kereskedelméről szóló, Európai Unióval aláírt jegyzőkönyvnek, mely megállapítja, hogy az Unió garantálja ezen országok cukorexportja bizonyos részének előre meghatározott áron való felvásárlását.

A Cotonou-i Egyezményvel összhangban az Európai Unió kilátásba helyezte egy olyan program elindítását, melynek célja a karibi országok rizsexportjának támogatása, a versenyképesség növelése. A rum előállítását, az iparág modernizálását és a hozzá kapcsolódó marketing-tevékenységet pedig egy már elindított 70 M EUR-s program támogatja.¹

A karibi országok amúgy sem nagy jelentősége a tőkebefektetések tekintetében más régiókéval összehasonlítva az utóbbi években csökkent. Területükön 2001-ben összesen 2,248 Mrd EUR értékű uniós befektetés realizálódott. A Caricom országai tehát nem számítanak az Európai Unió által eszközölt befektetések kedvelt célpontjának. A legutóbbi években Latin-Amerika, s így a Karib-tenger országaiban is az ide irányuló közvetlen működő tőke mennyiségének nagyarányú csökkenése volt jellemző. 2002-ben a karibi országokban realizált külföldi közvetlen befektetések volumene 9%-kal esett vissza.² A befektetések legkedveltebb célpontjai az utóbbi években Trinidad és Tobago, Guyana és Jamaica voltak, de a Bahama-szigetekre is egyre nagyobb mennyiségű tőke áramlik.

7. BEFEJEZÉS

Latin-Amerika országaiban az utóbbi évtizedben tagadhatatlanul jelentős gazdasági fejlődés ment végbe. A térség növekedési potenciálja igen nagy, de a növekedés forrását nem a stabil, jól működő gazdaság jelenti, hanem a természeti környezet gazdagsága. Azonban az erőforrások hosszú távú szempontokat figyelmen kívül

---

¹ http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

² FDI Flows into Latin America and the Caribbean Keep Falling; a letöltés helye: <http://www.lanic.utexas.edu/~sela/AAO/EN/menu/boletinInt.htm>

hagyó korlátlan felhasználása nem csak a környezetben okoz helyrehozhatatlan károkat, hanem a fenntartható fejlődésnek is akadályát jelenti.

A térség további fejlődésében meghatározó lesz, hogy milyen mennyiségben és mely feltételekkel jut közvetlen működő tőkéhez. A külföldi befektetők számára nagy vonzerőt jelenthet Latin-Amerika óriási piaca és erőforrásai, azonban az ismétlődő gazdasági válságok és a bizonytalan növekedés nem kedveznek a befektetéseknek. A latin-amerikai országok még nem érték el a gazdasági fejlettségnek azt a szintjét, hogy erőforrásaikat a hosszú távú fejlesztésre fordíthassák, így azokat általában a gyakran veszélybe kerülő rövid távú gazdasági egyensúly fenntartására használják.

A térség egyik legsúlyosabb problémája, hogy az utóbbi évek gazdasági fejlődése ellenére a társadalmi csoportok közötti rendkívül nagy egyenlőtlenség nem csökkent, és a legszegényebb rétegek helyzete nem javult. Az oktatás és az egészségügy színvonala nem megfelelő. A szegénység a politikai stabilitásra nézve is veszélyt jelent, mivel bizalmatlanná teszi a választókat a politikai vezetéssel szemben. A demokratikus hagyományok hiánya hozzájárul ahhoz, hogy nem egy latin-amerikai országban lényegében ma is váltakozik a demokratikus és a diktatórikus berendezkedés.

A térség országainak közeljövőben végbemenő fejlődését a regionális együttműködés terén elért eredmények is befolyásolhatják. Az 1990-es évtizedben felgyorsult a latin-amerikai országok regionális integrációs folyamata, elmélyültek és szélesedtek a közöttük lévő regionális kapcsolatok. Latin-Amerika összes integrációs csoportja közül a Mercosur képviseli a legnagyobb gazdasági erőt, és ez tömöríti a legjelentősebb, legfejlettebb gazdasággal rendelkező latin-amerikai országokat. Ennél fogva a nemzetközi gazdasági és politikai életben is a Mercosur bír a legnagyobb súllyal. A Dél-amerikai Közös Piac az Egyesült Államok, az Európai Unió és Japán után a világ negyedik legnagyobb gazdasági egysége.¹ A Mercosurt az is kiemeli a többi latin-amerikai integrációs csoport közül, hogy ez a szervezet tűzte maga elé a legnagyszabásúbb célokat, s a szerződés aláírása óta eltelt évtizedekben egyértelműen ez az integrációs tömörülés érte el a legnagyobb sikereket. Mindezek alapján nem véletlen, hogy az Unió számára mind az áru- és a szolgáltatás-kereskedelmet, mind a tőkebefektetéseket illetően a Dél-amerikai Közös Piac a legfontosabb latin-amerikai partner. Magyarország és a Mercosur bilaterális kapcsolataira az Európai Unió és a Mercosur között 1995-ben megkötött egyezmény gyakorlatilag nem volt hatással. Uniós csatlakozásunkkal azonban az Unió Mercosurral folytatott szabadkereskedelmi tárgyalásainak részesévé váltunk, ezen kívül részt kell vennünk az Unió kooperációs tevékenységében is.

Az Európai Unió és az Andok Csoport politikai, gazdasági és kereskedelmi kapcsolatait elemezve elmondható, hogy az Andesi Közösség az Unió számára nem jelent kiemelkedően fontos kereskedelmi partnert, jelentőségét sokkal inkább az adja, hogy olyan politikai, társadalmi, gazdasági és ökológiai nehézségekkel küzd, melyek a világ biztonsági és gazdasági egyensúlyát negatív irányba mozdíthatják el. Ami Magyarország és az Andesi Közösség bilaterális gazdasági kapcsolatait illeti, a vámunió tagországai az 1970-80-as években jelentős exportpiacaink voltak. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk megnövelheti andesi importunkat, mivel belépé-

---

¹ Buzás Sándor: Latin-Amerika az új évezred küszöbén; In: Magyar Tudomány 47. évfolyam, 2002/7. szám; p. 863-869.

sünk óta hazánkknak is GSP elbánásban kell részesítenie az Andok Csoport országait.

A Caricom országainak mozgásterét erősen behatárolja kis területük és piacuk, valamint csekély világgazdasági és politikai jelentőségük. Számukra az egyetlen lehetőség a fejlődésre, ha a jelenleginél nagyobb mértékben kapcsolódnak be a világgazdasági folyamatokba. Ennek egyik eszköze a Caricom többi amerikai szub-régióval való kapcsolatainak elmélyítése és bővítése lehet. A Caricom országai között az árukereskedelem liberalizálása gyakorlatilag befejeződött, a tőkebefektetések ösztönzése szempontjából azonban még rengeteg a tagállamok tennivalója. Magyarország uniós csatlakozásával mind az Európai Unió által az ACP országokkal kötött partnerségi megállapodás, mind az Unió GSP rendszere Magyarország esetében is hatályossá vált. A legkevésbé fejlett fejlődő országok számára Magyarország is biztosítja a teljes szabad piacra jutást.

Az egész latin-amerikai és karibi térség további fejlődésére kihat majd, ha létrejön a világ legjelentősebb, egész Amerikára kiterjedő szabadkereskedelmi övezete. Az FTAA (Free Trade Area of the Americas; spanyol nevén Área de Libre Comercio de las Américas – ALCA) létrehozása az Amerika országai által egymással fenntartott kereskedelmi kapcsolatok megerősítését jelentené, s az észak-amerikai országok által exportált termékek korlátozásoktól mentesen juthatnának Latin-Amerika piacaira. A liberalizáció valószínűleg tovább növeli a Latin-Amerika északi és déli országai között lévő szakadást, melynek alapvetően az USA-tól való eltérő távolság, illetve az a tény az oka, hogy a régió olajkincsenek nagy része a Karib-medencében található. A közép-amerikai és a karibi régió egyre több szállal kötődik az Egyesült Államok gazdaságához, Dél-Amerika országai pedig –bár szintén függő helyzetben vannak, és fejlődésüket szintén meghatározza az USA gazdaságának helyzete - lazábban kötődnek az Egyesült Államokhoz. Ez a különbség az FTAA létrehozásával feltehetően tovább nő majd, és feszültséget gerjeszthet a két régió között. Latin-Amerika országainak fejlődésére a szabadkereskedelem megvalósulása után várhatóan még jelentősebb hatással lesz az Egyesült Államok gazdasági helyzetének, növekedésének mindenkori alakulása, a Latin-Amerikán belüli észak-déli szakadást pedig az olaj világgazdasági árának növekedése is tovább erősítheti.

Az FTAA-n belül tehát egyértelműen az Egyesült Államoké lesz a vezető szerep, azonban Közép-Amerikát és a Karib-térséget kivéve a latin-amerikai országok partnereinek sorában nem minden esetben egyértelmű az USA első helye, bizonyos országok ugyanis szorosabb kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat tartanak fenn az Európai Unióval, annak ellenére, hogy az Unió Latin-Amerikával kiépített kapcsolatai a világ többi régiójával kiépített kapcsolatokhoz képest a külkapcsolati rendszer viszonylag kevésbé strukturált elemét alkotják.

Az Európai Unió és a latin-amerikai regionális integrációs csoportok közötti kapcsolatok fejlődésének irányában az Unió keleti bővítése után sem várhatók komoly változások. Az újonnan belépett államoknak azonban tudomásul kell venniük, hogy a csatlakozás révén részeseivé váltak az Unió latin-amerikai országokkal és integrációs csoportokkal kötött megállapodásainak és támogatási rendszerének, ami előnyöket és kötelezettségeket egyaránt jelent majd számukra.

Magyarország Latin-Amerikával fenntartott kereskedelmi kapcsolataiban magyar passzívum jellemző, termékeink kiszorulnak a latin-amerikai piacról. A térség országai közül Brazília és Mexikó, illetve kisebb mértékben Chile és Argentína tekint-

hető potenciális piacunknak. A kivitel növelésének akadályát jelenti a helyi termelés fokozott versenyképessége, a földrajzi távolság, valamint a hagyományos üzleti kapcsolatok hiánya. Ezen akadályok leküzdése a gazdaságdiplomácia, a kereskedelem-fejlesztés és az exportfinanszírozás eszközeit, a külpiaaci jelenlét megerősítését egyaránt igényli. Hazánk az Unió által a fejlődő országokkal kötött, illetve tervezett szabadkereskedelmi megállapodások tárgyalása és működtetése során a hasonló érdekű tagállamokkal együttműködve törekednie kell a magyar gazdálkodói igények érvényesítésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALÁZS PÉTER: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése; KJK-Kerszöv, Budapest, 2002; p. 98-100., 102-107., 188-199.
- BUZÁS SÁNDOR: A Mercosur tíz éve; In: Kihívások 152. szám, 2002 január, MTA Világ gazdasági Kutatóintézet
- BUZÁS SÁNDOR: Latin-Amerika az új évezred küszöbén; In: Magyar Tudomány 47. évfolyam, 2002/7. szám; p. 863-869.
- European Union Foreign Direct Investment Yearbook 2000; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2001
- Eurostat Yearbook 2003; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2003
- External and Intra-European Union Trade - Statistical Yearbook; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002
- HARGITA ÁRPÁDNÉ: Külkapcsolati rendszer; In: Európa Kislexikon; BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999
- PALÁNKAI TIBOR: Fejlődő országokkal kialakított kapcsolatok; In: Európa Kislexikon, BKE Vezetőképző Intézet, Budapest, 1999
- The Europa World Yearbook 2002; Europa Publications, London, 2002; vol. 1: p. 487-515., 754-773., 808-838., 1015-1040., 1144-1169., 1417-1438.; vol 2: p. 2717-2748., 3186-3203., 4318-4335., 4370-4394.
- <http://www.acs-aec.org/column/index70.htm>; a letöltés időpontja: 2003. 11. 20. 18:56
- <http://www.aladi.org>; a letöltés időpontja: 2003. 08. 25. 22:03
- <http://www.alca-ftaa.org>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 17. 19:16
- <http://www.caribvoice.org/business.html>; a letöltés időpontja: 2003. 11. 11. 16:57
- <http://www.caricom.org>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 20. 22:07
- <http://www.comunidadandina.org>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 20. 23:33
- <http://www.eclac.cl>; a letöltés időpontja: 2003. 10. 22. 16:50
- <http://www.europa.eu.int/comm/development>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 04. 15:52
- http://www.europa.eu.int/comm/external_relations; a letöltés időpontja: 2004. 09. 04. 16:12
- <http://www.europa.eu.int/comm/trade>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 04. 16:40
- <http://www.europa.eu.int/scadplus>; a letöltés időpontja: 2003. 09. 05. 13:15
- <http://www.eurostat.org/Eurostat.htm>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 13. 19:45
- FDI Flows into Latin America and the Caribbean Keep Falling; a letöltés helye: <http://www.lanic.utexas.edu/~sela/AAO/EN/menu/boletinInt.htm>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 10. 14:53

FDI to Latin America and the Caribbean Plummets in 2002; a letöltés helye:
<http://www.lanic.utexas.edu/~sela/AA2K3/ENG/boletinInt/engint72/htm>; a
letöltés időpontja: 2004. 09. 11. 16:25
<http://www.iadb.org/info/bfingles/bank1.htm>; a letöltés időpontja: 2003. 11. 18.
14:00
Latin America Regional Strategy Document - 2002-2006 Programming; Európai
Bizottság, 2002. április; a letöltés helye: [http://www.europa.eu.int/comm/
external_relations](http://www.europa.eu.int/comm/external_relations); a letöltés időpontja: 2003. 10. 24. 16:15
<http://www.mercosur.com/ar>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 07. 01:14
<http://www.oas.org>; a letöltés időpontja: 2003. 11. 18. 13:18
<http://www.sice.oas.org/tradee.asp>; a letöltés időpontja: 2003. 09. 20. 18:11
<http://www.unctad.org>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 19. 11:02
<http://www.worldbank.org/prospects/gep2004/index.htm>; a letöltés időpontja:
2004. 09. 19. 11:50
<http://www.wto.org>; a letöltés időpontja: 2004. 09. 19. 12:16